

Právní status přírodních léčitelů*

Prof. JUDr. Ivo Telec, CSc.

Právnická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci

ivo.telec@upol.cz

Přehled obsahu

– 1. Úvodem, – 2. Přírodní léčitelství jako ohlašovací volná živnost, – 3. Národní soustava povolání: aromaterapeut, výživový poradce a proutkař, – 4. Národní soustava kvalifikací: detekce anomálií zemské kůry, – 5. Přírodní léčitelství jako obsahová náplň volné živnosti, – 6. Odborník na homeopatii, – 7. Přidružené povolání: prodejce vyhrazených léčivých přípravků, – 8. Soukromoprávní postavení přírodních léčitelů, – 9. Právní ochrana zákazníkům, – 10. Státní regulace reklamy, – 11. Obchodní závod, štít, zákaznická základna a průmyslové vlastnictví, – 12. Veřejná morálka přírodně léčitelského povolání, – 13. Závěr

* Původně vyšlo zkráceně časopisecky v Právních rozhledech, 24, 2016, č. 15/16, s. 515 – 524. Pro další zveřejnění revidováno, aktualizováno a rozšířeno.

Příspěvek tematicky navazuje na autorovy statě: *Certifikace přírodních léčitelů*. Zdravotnické právo a bioetika, 12. 6. 2017, <https://zdravotnickepravo.info/certifikace-prirodnich-lecitelu/>, Duly a právo, Zdravotnické právo a bioetika, 13. 9. 2017, <https://zdravotnickepravo.info/duly-a-pravo/>, *Máš právo léčit se, jak chceš*. Lidové noviny, 24. 9. 2016, příl. Orientace, s. 24 (VI) – 25 (VII). *Postupy přírodních léčitelů ve světle práva*. Časopis zdravotnického práva a bioetiky, 6, 2016, č. 2, s. 56 – 86. *Přírodní léčitelství, tradiční vědění a duševní vlastnictví*. Právní rozhledy, 24, 2016, č. 10, s. 343 – 352, dílem jako *Hraniční jev práva duševního vlastnictví: přírodní léčitelství*. In: *Vojčík, P. – Filičko, V. – Koromház, P. (eds.): Košické dni súkromného práva I*. Košice: Univer. P. J. Šafaríka 2016, s. 493 – 504. *Svoboda volby péče o zdraví*. Acta iuridica olomucensia, 12, 2017, č. 1, s. 9 – 28. *Výrobky se zdravotními účinky*. Zdravotnické právo a bioetika, 7. 12. 2016, <https://zdravotnickepravo.info/vyrobky-se-zdravotnimi-ucinky/>, [vše cit. 27. 10. 2017].

V české literatuře dále srov. zejm. *Křepelka, F.*: Právní aspekty léčitelství v mezinárodní a evropské perspektivě. Časopis zdravotnického práva a bioetiky, 6, 2016, č. 3, s. 1 – 32. Prvotní *Křepelkův* nástin vyšel pod stejným názvem in: *Anonymus (ed.): 6. ročník konference zdravotnického práva. Lidé, zdravotnictví a právo*. 8. – 9. 2016. Praha – Brno: Všeobec. zdrav. pojišť. Čes. rep. – Masarykova univ. 2016.

Ze zahraniční literatury viz autorův přehled s názvem *Zahraníční právní literatura o léčitelství nebo komplementární a alternativní medicíně*, 26. 9. 2017, <https://zdravotnickepravo.info/zahranicni-pravnicka-literatura-o-lecitelstvi-nebo-komplementarni-a-alternativni-medicine/>, [cit. 27. 10. 2017].

Přírodní léčitelství spadá mezi zavedená a tradiční povolání na trhu služeb. Doplnuje či nahrazuje duchovní péči nebo zdravotní služby a jiné činnosti. Z veřejnoprávního hlediska přírodní léčitelství podléhá státní regulaci trhu jako jiná živnostenská podnikání. Soukromoprávní otázky vyplývají z občanského zákoníku a zákona o ochraně spotřebitele. Právní ochrana spotřebitele má i veřejnoprávní rozměr. Některé činnosti spadající do přírodního léčitelství jsou zahrnuty ve veřejnoprávní *Národní soustavě povolání* pro účely zaměstnanosti.

1. Úvodem

Především, že **soukromoprávní** postavení přírodních léčitelů (německy *Naturheilpraktiken*)¹ je podle českého práva zásadně vyhovující. Podřazeno je obecným, poměrně přísným, ustanovením občanského zákoníku a dalších předpisů z oboru soukromého práva. Pracovně můžeme hovořit o oboru léčitelského práva (*Heilpraktiker-recht*).² Srov. např. dopravní právo, cestovní právo apod.

Připomeňme si **závazek péče o zdraví** podle § 2636 a násl. o. z., stav **odborníka** dle § 5 odst. 1 o. z. anebo stav **podnikatele** podle § 420 a násl. o. z. Týká se to i práva spotřebitelského. Podobně to můžeme říci o právu antidiskriminačním nebo o veřejnoprávní ochraně osobních údajů. Stejně tak to platí o eventuální trestněprávní odpovědnosti podle trestního zákoníku. Daňověprávní postavení je rovněž vyhovující. Jisté **otazníky** se ale týkají uplatňování zákona o uznávání výsledků dalšího vzdělávání, resp. obsahu možného „dalšího vzdělávání“ samého; tzn. **veřejnoprávního školského práva** v širším vzdělávacím smyslu.

Na zavedenost léčitelství v českém prostředí stát reagoval prostřednictvím **veřejného práva z oboru technické normalizace**. Na mysli máme **dvě české technické normy**, převzaté z norem evropských, které se týkají chiropraktických a osteopatických standardů.³

¹ Výraz *Naturheilpraktiker* se používá ve Švýcarsku, odkud byl pravděpodobně převzat k nám v roce 1991. Znám je i lichtenštejnskému právu. V Německu se používá *Heilpraktiker*.

² Např. Sasse, R.: *Der Heilpraktiker: Ein Gesundheitsberuf ohne Berufsausübungsrecht?* Baden Baden: Nomos 2011. Dále viz literaturu tam uvedenou. Od téhož autor viz *Heilpraktiker-Recht*. Düsseldorf: Freie Heilpraktiker e. V. 2013. K tomu též *Ulusal, S.: Recht in der Naturheilpraxis*. Stuttgart: Haug 2011. Z advokátní praxe viz např. zde: <http://www.sasse-heilpraktikerrecht.de/> nebo zde: <http://rechtsanwaeltin-ulusal.de/> [cit. 27. 10. 2017].

³ ČSN EN 16224+A1 *Zdravotní péče poskytovaná chiropraktiky*. Červenec 2014 a ČSN EN 16686 *Poskytování osteopatické zdravotní péče*. Leden 2016.

Kupř. ve Velké Británii platí pro každý z obou oborů zvláštní, značně podrobný, zákon z počátku 90. let minulého století. V Česku se jedná o ohlašovací volné živnosti.

Stranou nelze nechat rozumný podnět *Rady vlády pro lidská práva k používání nekonvenčních medicínských metod a možnosti jejich implementace do právního řádu České republiky* z roku 2006. Podnět nicméně směřoval jen ke zdravotnickým povoláním, přičemž byl politicky postaven na „*pragmatickém minimálním konsensu*“.⁴ Lze říci, že podnět byl ve shodě s dobovým vládním návrhem nepřijatého zákona o zdravotní péči z roku 2005;⁵ viz dále. Vládní návrh zákona totiž bral za součást zdravotní péče též používání „*metod nekonvenční medicíny*“ k tomu způsobilými zdravotnickými pracovníky, přičemž těmito metodami měla být například homeopatie nebo akupunktura; viz § 2 odst. 2 písm. j) vládního návrhu. Vláda tím rozumně hodlala odstranit některé právní pochybnosti s cílem právního bezpečí na hospodářském trhu.⁶ Tuto skutečnost úvodem připomínám, protože věcně souvisí s některými nevyřešenými právními otázkami komplementární a alternativní medicíny.

⁴ Viz usnesení Rady vlády pro lidská práva ze dne 6. února 2006 včetně návrhu usnesení vlády. Usnesení vládního poradního orgánu bylo přijato z podnětu jeho Výboru pro lidská práva a biomedicínu.

⁵ Sněmovní tisk č. 1151, 2005, IV. volební období.

⁶ Současný český stav je poněkud chaotický, a tím i potenciálně právně nebezpečný pro veřejnost i lékaře. Rozumný vládní návrh, shodující se s doporučením Rady vlády pro lidská práva, nebyl před lety přijat. Nicméně, „*Alternativní metody*“, tj. metody nekonvenční medicíny, „*patří zásadně do rukou lékařů, ...*“, tvrdí *Teska Antošová*, náměstkyně ministra zdravotnictví pro legislativu a právo. Mezi tyto metody ale řadí **jen** akupunkturu a částečně homeopatii; viz *Teska Antošová, L.: Alternativní metody? Jen do rukou lékařů.* (Rozhovor s *Hovorkou*.) *Hospitalin*, 4. 2. 2015, zde <http://www.hospitalin.cz/hospital-in/alternativni-metody-jen-do-rukou-lekaru/>, [cit. 27. 10. 2017]. Vložení homeopatie jen do rukou lékařů by ale nebylo plně souladné s lékovým právem, které počítá s používáním některých homeopatik bez lékařského dohledu a zná pojem odborníka na homeopatii **vedle** pojmu lékař. Takový postup by rovněž nebyl ve shodě s veterinárními homeopatickými přípravky (viz níže). Vážným problémem by byl naprostý nedostatek zdravotnického vzdělávání lékařů, pokud by se jednalo právě o homeopatii. Čeští lékaři jsou v homeopatii z hlediska zdravotnického práva **laiky**.

Oproti cit. politickému názoru však srov. vyloučení *Homeopatické společnosti z České lékařské společnosti Jana Evangelisty Purkyně* roku 1996 a zrušení subkatedry homeopatie *Institutu pro další vzdělávání ve zdravotnictví* v Praze roku 1997 náměstkem ministra zdravotnictví (při jejím zřízení téhož roku). Zato v 19. století byla homeopatie vyučována na pražské lékařské fakultě a proběhla z ní i habilitace.

Tři roky po zrušení subkatedry homeopatie, tj. roku 2000, ale zase stát přikázal **ekologickým podnikatelům** v zemědělství, aby podle výsledku zvěrolékařského vyšetření onemocnění hospodářských zvířat nebo podezření z něj **přednostně** použili přírodní a homeopatické přípravky (zákon o ekologickém zemědělství č. 242/2000 Sb.). U včel stát roku 2001, pokud jde o ekologické zemědělství, výslovně stanovil, že „*fytoterapeutická a homeopatická léčiva se používají přednostně před alopatickými léčivy*“. Použití alopatických veterinárních léčiv v režimu ekologického zemědělství v případě včel stát dokonce dovolil pouze na základě nařízených opatření Státní veterinární správy; (vyhl. č. 53/2001 Sb.). Vstupem do EU v roce 2004 stát převzal evropsko-unijní právo v duchu fytotherapeutické a homeopatické **přednostní** léčby v právním režimu ekologické produkce. Dnes se jedná o nař. č. 834/2007/ES a prováděcí nař. č. 889/2008/ES. Cílem je kvalita živočišných výrobků z ekologicky chovaných hospodářských zvířat.

Dále srov. rozhodnutí předsednictva *České lékařské společnosti Jana Evangelisty Purkyně* z roku 2001 o zrušení *Sekce elektroakupunktury podle Volla České lékařské akupunkturistické společnosti*, součásti jmenované lékařské společnosti, pro tvrzenou nevědeckost, včetně urgování provedení tohoto rozhodnutí roku 2002 za stavu, kdy výbor akupunkturistické odborné společnosti s tím nesouhlasil; viz <http://www.cls.cz/zapisy-ze-schuzi/strucny-zapis-ze-schuze-predsednictva-cls-jep-konane-dne-24-4-2002-92>, [cit. 27. 10. 2017].

Problém je ovšem vážnější. Lékař, ač by podle stanoviska *České lékařské společnosti Jana Evangelisty Purkyně*, z. s., asi z roku 2015, neměl aktivně využívat „*complementary and alternative medicine*“, musí rozhodnout, bude-li dotázán, „*zda ji pacientovi doporučí (nebo povolí) či nikoli*“. Česká lékařská společnost *Jana Evangelisty Purkyně*, z. s., si zřejmě není vědoma, že lékař pacientovi nic nepovoluje. Naopak, lékař, resp. poskytovatel zdravotních služeb na trhu, je „*sloužícím*“ pacienta; např. jako advokát v právním poměru ke klientovi. **Pánem zakázky a svého zdraví je pacient.** Závisí jen a pouze na pacientovi, co povolí (přikáže)

2. Přírodní léčitelství jako ohlašovací volná živnost

Na první, letmý, pohled z hlediska práva živnostenského, by se mohlo zdát, že pro přírodní léčitele platí výlučka ze živnostenského režimu ve prospěch zvláštního zákona a v jeho „rozsahu“. Takový zákon, předpokládaný v Československu již v roce 1991, ale nebyl přijat. Nebyl přijat ani na Slovensku. Jestliže zvláštní legální výlučka **nebyla stanovena**, a nelze tak zjistit ani její dovolávaný rozsah, *a contrario* platí veřejnoprávní zařazení podnikání odpovídajícího činnosti přírodních či lidových léčitelů do **živnostenského práva**.⁷ Samozřejmě při splnění obecných pojmových (definičních) předpokladů podle tohoto zákona; (viz § 6 živ. z.). Jedná se proto o **volnou ohlašovací živnost**. Oborově tato živnost **není** zvlášť vyjmenována a **není** ani obsahově vymezena. Takových případů je ovšem řada. Někdy se dílem hovoří o tzv. zbytkových živnostech, které ale mají **stejný veřejnoprávní význam** jako jiné, tj. zvlášť vyjmenované.⁸

svému lékaři. Záměna „sloužícího“ za „pána“ je nepřijatelná a **závazkově právně vadná**. Jedná se o nepochopení podstaty a smyslu zdravotnictví. Dotčené stanovisko zde: <http://www.cls.cz/stanovisko-k-alternativni-medicine>, [cit. 27. 10. 2017].

⁷ **Právně vadná** je proto informace Ministerstva průmyslu a obchodu, zveřejněná dne 11. 3. 2016 podle *zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím*; zde <http://www.mpo.cz/dokument170829.html>, [cit. 13. 4. 2016, dne 27. 10. 2017 nedostupno]. Informace **nesprávně** hovoří o vyloučení činnosti přírodních léčitelů ze živnostenského zákona, aniž by si ale Ministerstvo průmyslu a obchodu uvědomilo, že zákonný rozsah takového vyloučení, resp. **výlučka sama nebyla stanovena**. Výlukové ustanovení živnostenského zákona **nelze** použít pro absenci dovolávané právní normy. Zcela **mylná** je informace tohoto úřadu o tom, že přírodní léčitelé „*vyvíjejí své aktivity bez existence právního předpisu, který by tuto činnost nějakým způsobem upravoval*“. Ministerstvo průmyslu a obchodu – na rozdíl od Ministerstva vnitra (viz níže) – zřejmě zapomnělo nejen na občanský zákoník a vládní důvodovou zprávu k němu v podobě pro ně **závazného usnesení vlády**, ale i na živnostenský zákon a na veřejnou správu živností, kterou samo provádí.

Oproti tomu správně viz informaci Ministerstva vnitra pod čj.: MV-29101-2/KM-2016 ze dne 1. 3. 2016, zde: <http://www.mvcr.cz/clanek/poskytnuti-informace-prava-a-povinnosti-prirodnich-lecitelu.aspx>, [cit. 27. 10. 2017].

Na okraj, zatímco informace Ministerstva průmyslu a obchodu byla zveřejněna jako pouhá zpráva o tom, co se událo, a to bez čísla jednacího a s utajením úřední osoby, Ministerstvo vnitra zveřejnilo celý obsah informace včetně úředních údajů a jmen úředních osob (pouze bez jména žadatele o informaci).

Právní otázkou ale zůstává, zda se vůbec jednalo o informaci ve smyslu cit. zák. č. 106/1999 Sb. za stavu, kdy platí legální **informační výlučka pro dotazy na názory**, tzn. včetně dotazů na právní názory, které jsou opřeny o výklad a použití platného právního řádu.

Mimoprávně vyznívá další „právní aspekt“ léčitelství, a to podle *Křepelky*; viz *Křepelka, F.*: Právní aspekty léčitelství v mezinárodní a evropské perspektivě. In: *Anonymus (ed.): 6. ročník konference zdravotnického práva. Lidé, zdravotnictví a právo. 8. – 9. 9. 2016. Praha – Brno: Všeobec. zdrav. pojišť. Čes. rep. – Masarykova univ. 2016. Cit.: „Na místě je odmítání dovolávání se ochrany před nekalou soutěží ze strany léčitelů a jejich organizací proti kritice. Argumentovat lze přitom úkolem lékařů vysvětlovat při zdravotní péči pacientům (informovaný souhlas) všechny okolnosti zdravotní péče včetně možných alternativ. Srovnatelně to platí pro osvětu.“*, s. 59. Dodejme jen, že, je-li kritika oprávněná (tj. pravdivá, věcná a přiměřená účelem i rozsahem), pak vůbec nemůže dojít k zakázanému zlehčování nebo jinému deliktu nekalé soutěže. Není-li tomu ale tak, může se naopak jednat o deliktní jednání na úkor konkurenta. V takovém případě **nelze** nikomu „odmítat“ právní ochranu. To se týká i soudní ochrany přirozeného práva na vážnost nebo práva na čest mimo nekalou soutěž.

⁸ V české literatuře se lze setkat s nesprávným dojemem, že přírodní léčitelství je vyjmuté ze živnostenského práva. Jedná se pouze o **mimoprávní mylný dojem** nepochopením právní normy slovně vyjádřených textem předpisu. Jelikož takovému dojmu **chybí právní argumentace**, nejedná se ani o právní názor, jenž by se jinak musel odborně vyznačovat právním **odůvodněním** podle obecně uznávaných výkladových pravidel právní vědy. Absentuje také právní porovnání s odlišným slovenským právem při společném československém původu.

Pokud jde o odkaz na **neexistující rozsah budoucího zákona** upravujícího povolání a činnost přírodních léčitelů, je nutno klást důraz i na otázku „rozsahu“ takového zákona. Část léčitelství by totiž mohla do budoucna spadat pod „rozsah“ zvláštního zákona, ať by se již jednalo o zákon z oboru zdravotnického práva, anebo mimo něj, zatímco „zbytek“ rozsahu by zůstal v právu živnostenském. Srov. podobně u masérství, výživářství, pomoci při porodu nebo v psychologii.

Uvedme si pro **právní srovnání** léčitelský příklad ze Slovenska.

Léčitelé jsou tam výslovně legálně **vyjmuti** z režimu živnostenského podnikání, aniž by ale byla stanovena zvláštní profesní úprava tohoto běžně existujícího povolání. Společně s autory a výkonnými umělci či technickým tvůrci tak léčitelé na Slovensku patří do **svobodné kategorie nezávislých povolání**, jejichž uplatnění je na státu **profesně právně zcela nezávislé**.⁹ Svoboda tvorby a svoboda léčitelského umu jdou ruku v ruce. Slovenský

Nesprávně viz *Křepelka, F.*: Op. cit., s. 55, který nesprávně uvádí: „*Živnostenský zákon zřetelně stanoví, že zdravotnické činnosti ani činnosti přírodních léčitelů nejsou živností. Oficiálně tedy působit jako léčitel nelze.*“ **Naopak** v diplomové práci z roku 2011 bylo správně uvedeno: „*Úprava je nesrozumitelná hned z několika důvodů. Zaprvé žádný zvláštní zákon nebyl dosud vydán. Dále je nepochopitelné, proč se ustanovení zákona vztahuje pouze na přírodní léčitele, když žádné oficiální dělení léčitelů na přírodní a ostatní neexistuje.*“ cit. dle *Majerová, P.*: Trestní odpovědnost v medicíně – vybrané aspekty. [Dipl. práce.] Brno: Masarykova univ. 2011, s. 59.

Dlužno dodat, že „rozsah výluky“ skutečně **nebyl** dosud legálně vymezen, resp. vůbec nedošlo k uzákonění výluky. Navíc, není zřejmé, o jaký rozsah by se mělo jednat, protože kupříkladu **část** psychologických, masérských, výživářských a porodně pomocných služeb je zákonem vyjmuta ze živnostenského práva do práva zdravotnického, aby **jiná část** těchto služeb v živnostenském právu zůstala. Podobný postup si lze do **budoucna** představit i u přírodních léčitelů. Dosud ale nic takového neplatí. *Křepelkův* právní závěr, že „oficiálně jako léčitel nelze působit“, je proto **právně nesprávný** bez opory v právním řádu. Toto tvrzení není ani nijak právně argumentačně podloženo závěrem právní vědy založené na důkazech. *Křepelka* poukazuje na to, že „*Někteří léčitelé tak působí pod různými zástěrkami umožněnými svobodou podnikání a širokým pojetím volných živností: každý může mít poradenství či provádět výpomoc v oblasti životního stylu. Volná je i činnost literární a vědecká.*“ Op. cit., s. 55. Jedná se ale o **právní chybu**. Léčitelé nepůsobí pod žádnými „zástěrkami“, nýbrž svobodně, přímo a otevřeně v rámci živnostenských služeb osobního charakteru; viz výše v tomto textu. Pouhé **poradenské služby** jsou zde jistě možné, avšak předmětově by se týkaly jen **částí** léčitelství. S literaturou nebo vědou již léčitelství nemá nic pranic společného. Jedná se o právně zcela odlišné činnosti, resp. výsledky. Podobně viz dojem cit. autora o „*zastřené etablování léčitelství*“ pomocí „*nástrojů na ochranu podnikání: ochranné známky na výrobky a metody, chránění názvů či dovozování existence know how*“, a to pomocí „*zastánců léčitelství*“, s. 56. Výkon **ústavně zaručeného hospodářského práva podnikat**, omezeného živnostenským zákonem, sebou běžně přináší též používání různých „nástrojů“ uváděného druhu. Použití výrazu „zastřené etablování“ v tomto směru by snad bylo možné jen v určitém **politickém** či **světázorovém** pohledu, nikoli však ústavně a vůbec **právně**. Srov. však slova „Právní aspekty“ v názvu *Křepelkova* příspěvku. Patentový zástupce, který technickým tvůrcům poskytuje odbornou službu, vůbec nemusí být „zastáncem léčitelství“. Jedná totiž jako profesionál, jak mu velí profese. Podobně srov. u advokátů, daňových poradců, účetních apod.

⁹ Informativně srov. *Kováč, P.*: Lekár a liečiteľia. *Via practica*, 2008, č. 1, s. 44 – 45. Autor se ale **hrubě právně mylí** v tom, že by léčitel mohl podle slovenského práva spáchat některý veřejnoprávní delikt neoprávněného podnikání. Jestliže stát žádné veřejnoprávní oprávnění k určité činnosti **nestanoví** a ponechává ji **svobodnou** bez státní regulace povolání nebo podnikání na trhu, tak nedostatek oprávnění (zákonodárně-politickou nečinnost, resp. politické rozhodnutí státu) **nelze** přičítat k tíži léčitele, který by snad měl být vystaven správnímu nebo soudně trestnímu postihu. Jedná se o **nepochopení svobody**, na níž autor jinak správně ústavně odkazuje. Na základě podobnosti by musel být na Slovensku správně nebo soudně trestán například i spisovatel nebo hudebník

postoj je v tomto směru politicky velmi liberální ve srovnání nejen s českým volným přístupem živnostenským, tudíž o něco málo právně přísnějším, ale zejména právem německým, kantonálním švýcarským, lichtenštejnským, dánským, ruským a dílem i právem Spojeného království, zůstaneme-li u příkladů z některých evropských zemí. Připomeňme si též právo norské a islandské.

Politickou otázkou ale je, zda se ve slovenském případě skutečně jedná o cílený profesně právní liberalismus jako právně politickou hodnotu, anebo spíše o politický či lékařsky stavovský nezájem jakkoli profesně právně upravit léčitele, a tak je údajně právně politicky legitimizovat, ale naopak je do jisté míry společensky deklasovat výlukou ze živnostenského podnikání a zároveň státním „mlčením“ o nich, aniž by ale směli být zakázáni. Eventuální zákaz by ostatně byl protiústavní i v tamějších poměrech. Tak či onak, slovenským výsledkem je **politický a právní liberalismus**. Ovšem s **potenciálními nebezpečími** na hospodářském trhu **na úkor zákaznické veřejnosti**. Z hlediska možných následků činnosti, zvláště eventuální újmy na zdraví, totiž bývá zjevný **rozdíl** mezi výtvarníkem nebo hudebníkem a léčitelem, což si slovenská politická reprezentace zřejmě neuvědomuje. Uvedený příklad si zde uvádíme proto, že **český státní přístup**, co se týče přírodních léčitelů, odborníků na homeopatii, odborníků na tradiční medicíny, vyjma tradiční čínské medicíny zařazené v českém zdravotnictví, anebo odborníků na přírodní medicínu je v zásadě politicky podobný. Liší se jen tím, že tito podnikatelé v Česku statusově spadají mezi **živnostenské podnikatele** se všemi právními důsledky, včetně určité **státní kontroly**. V praxi ale běžně beztak nevykonávané.

Živnostenské podnikání přírodních léčitelů je **veřejnoprávně** podřazeno pod **předmět podnikání** znějící „výroba, obchod a služby neuvedené v přílohách 1 až 3 živnostenského zákona“. Děje se tak ve **veřejnoprávním oboru** „poskytování služeb osobního charakteru a pro osobní hygienu“, resp. v části týkající se služeb osobního charakteru (bod 78. příl. 4 živn. z.). **Obsahová náplň** tohoto celého veřejnoprávního oboru je vládou vymezena jen **příkladem**. Srov. podobně kartářky, astrology, včetně astrologů zabývajících se zdravotními horoskopy, numerology, grafology aj.; viz příl. vl. nař. č. 278/2008 Sb., o obsahových náplních jednotlivých živností.

z povolání, který rovněž nepotřebuje ani nemůže právně získat žádné veřejnoprávní oprávnění ke své činnosti. Cit. článek je v tomto směru hrubě zavádějící, resp. právně vadný.

Dále všeobecně srov. např. záznam semináře v rámci *Universitatis disputationes 2015* na téma *Lékar vs. liečiteľ, Liečiteľstvo, alternatívna medicína a ich právne aspekty*, organizovaný Komorou pre medicínske právo Medius v Košicích dne 13. 10. 2015; zde <https://www.youtube.com/watch?v=dMAx-HieZrI>, [cit. 27. 10. 2017].

Ve sledovaném případě zpravidla nepůjde o „*poradenskou a konzultační činnost, zpracování odborných studií a posudků*“ (bod 60. příl. 4 živn. z.); srov. příkladný výčet obsahové náplně této živnosti podle bodu 60. příl. 4 cit. vl. nař. Léčitelská činnost totiž bývá rozmanitá.¹⁰ Nemusí být předmětově zúžena pouze na „poradenství“, a to ani na „*poradenství k ochraně, podpoře a upevnění zdraví a ke zdravému vývoji nových generací*“, jak se v praxi někdy uvádělo v době před vládním stanovením obsahových náplní jednotlivých živností v roce 2000. Léčitelská činnost také zpravidla bývá obsahově odlišná od „*poradenství v oblasti osobnostního rozvoje a udržování fyzické kondice*“ a od „*barvového poradenství*“; viz cit. vl. nař.

V praxi ovšem nelze podle konkrétních okolností věcně vyloučit dvojí volné živnostenské podnikání u téhož léčitele ve veřejnoprávním názvoslovném smyslu živnostenského práva; tzn. jak „*poskytování služeb osobního charakteru a pro osobní hygienu*“ (bod 78. příl. 4 živn. z.), tak „*poradenskou a konzultační činnost, zpracování odborných studií a posudků*“ (bod 60. příl. 4 živn. z.).

Jisté veřejnoprávní pochyby v praxi vznikají o **obsahové náplni** (věcném rozsahu) patřičného oboru živnosti (viz dále), jakož i o používání profesního označení „přírodní léčitel“ či „lidový léčitel“ živnostenskými podnikateli. Nutno říci, že takové **profesní označení není legálně vyhrazeno**. Děje se tak i z důvodu absence předpokládaného zvláštního zákona; tudíž ani nelze zakázat používání tohoto profesního označení z hlediska citovaného živnostenského oboru; a to i s ohledem na pouhý demonstrativní výčet obsahových náplní uváděných volných živností.

Veřejnoprávní vymezení **obsahové náplně** námi sledovaného oboru živnostenského podnikání (zejména oboru č. 78) je **výkladovou právní otázkou**. Nutno je ústavně konformně vyložit, resp. odstranit **potenciální střet s legálně vyhrazenou zdravotní péčí**, resp. zdravotními službami na trhu podle zdravotnického práva. Rovněž tak nutno tuto veřejnoprávní otázku **odlišit od duchovní péče ve smyslu náboženské svobody**. Srov. např. pastorální medicínu. Dlužno dodat, že „způsob působení“ námi sledovaných živnostníků na zdraví zákazníků, jakož i „obory“, jsou zásadně věcně **odlišné** od zákonem vyměřené zdravotní péče, resp. zdravotních služeb. Zásadní odlišnosti se týkají nejen „způsobu“ péče, ale i „oborů“ zdravotní péče podle zdravotnického práva. Již na první pohled se proto jedná o

¹⁰ *Schweizerische Verband für Natürliches Heilen* v roce 1991 definoval základní teze činnosti přírodního léčitele včetně toho, co znamená přírodní léčba, viz *Flanderková* podle *Hůzla*, Přírodní léčitelé ve Švýcarsku, zde: <http://terapie.as4u.cz/redakce/tisk.php?lanG=cs&clanek=15902&slozka=1079&>, [cit. 27. 10. 2017].

odlišná povolání na trhu služeb. V praxi ovšem nelze vyloučit možný výskyt hraničních případů, protože formálně veřejnoprávní systematika nemůže pokaždé vystihnout jedinečnost osobnosti zákazníka a jeho duševního a tělesného zdraví, jakož i stav lidského ducha samého.

Státu svědčí **právo živnostenské kontroly** podle živnostenského práva, jakož i **právo dozoru** obecními živnostenskými úřady nad dodržováním některých povinností živnostníků v postavení přírodních léčitelů podle **spotřebitelského práva**. Zůstává i dozor České obchodní inspekce podle tohoto práva, jakož i **soukromoprávní režim mimosoudního řešení spotřebitelských sporů** před tímto subjektem. Samozřejmě nevylučujíc soudní, popř. arbitrážní ochranu dotčených soukromých práv.

Veřejnoprávní **kontrolní postupy** zaměřené na činnosti přírodních léčitelů se řídí kontrolním řádem, včetně plánu kontrol. Přírodní léčitel má právní postavení **kontrolované osoby**. Kontrolní orgán zjišťuje, jak přírodní léčitel plní právní povinnosti, které mu vyplývají ze živnostenského zákona nebo zákona o ochraně spotřebitele či se jedná o povinnosti, které mu byly uloženy podle těchto zákonů. Přírodní léčitel je tak podroben **obecnému kontrolnímu veřejnoprávnímu režimu** jako kdokoli jiný, jenž je ve veřejnoprávním postavení kontrolované osoby na základě určitého zákona a podle kontrolního řádu. Zda a nakolik stát využívá své právo kontroly a zda je účinná, je ovšem věcí jinou. Z praxe se jeví, že kontrola činnosti přírodních léčitelů spíše neprobíhá. Tento stav padá na vrub živnostenských úřadů a České obchodní inspekce. V praxi nebývá využívána ani možná **soukromoprávní kontrola** podle občanského zákoníku.¹¹

Nevýhodou dnešního veřejnoprávního názvoslovného stavu je, že ze živnostenského rejstříku nelze zjistit, v čem podnikatel s předmětem podnikání „výroba, obchod a služby neuvedené v přílohách 1 až 3 živnostenského zákona“ v oboru „poskytování služeb osobního

¹¹ Na myslí máme **smluvní závazek kontroly** podle § 2653 a násl. o. z. Dobré léčitelské praxi by mohlo přispívat **nestranné ověřování výsledků** přírodně léčitelské činnosti, včetně vydávání **kontrolních osvědčení**, na základě plnění soukromoprávního závazku kontrolní činnosti. Soukromoprávní postavení **kontrolora** by mohla sehrávat např. *Hospodářská komora České republiky*. **Kontrolní metodika** by mohla být založena na používání obecně uznaných vědeckých metod **kvalitativního výzkumu**. Ověřování výsledků pomocí zobrazovací zdravotní techniky, zejména pomocí magnetické rezonance v příslušných případech, by jistě bylo věcně vhodné. V praxi to u nás ale obvykle naráží na nákladnost a nutnost zapojení poskytovatelů zdravotní péče disponujících touto technikou do soukromé kontrolní činnosti týkající se jejich tržní konkurence. Jistým řešením by proto mohla být obnovená **veřejná podpora výzkumu** námi sledovaného tématu v rámci výzkumnického práva, jak se ostatně dělo v Československu od 70. let do počátku 90. let minulého století, včetně dobové institucionalizace výzkumu; viz *Univerzitu Karlovu a Vysokou školu chemicko-technologickou* v Praze. Obnovení podobného výzkumu lze považovat za věcně vhodné již s ohledem na stav trhu služeb. Soukromoprávní kontrolní činnost ale není nutno vázat na žádnou veřejnou podporu. Přinejmenším z metodologického pohledu kvalitativního výzkumu, resp. odpovídajících kontrolních metod, není nutné dále na nic čekat. K tomu viz autorův příspěvek *Certifikace přírodních léčitelů*. Zdravotnické právo a bioetika, 12. 6. 2017, zde: <https://zdravotnickopravo.info/certifikace-prirodnich-lecitelu/>, [cit. 27. 10. 2017].

charakteru a pro osobní hygienu“, který má jen příkladmo vymezenou obsahovou náplň, vůbec věcně podniká. Tato otázka se ještě více týká oboru č. 80 („výroba, obchod a služby jinde nezařazené“). **Formálně právní živnostenská nomenklatura**, původně zavedená roku 2000, tak má **veřejnoprávní přednost před věcným obsahem**, který z hlediska veřejného živnostenského rejstříku a legitimního zájmu veřejnosti o veřejné údaje týkající se trhu někdy zůstává nezjistitelný.

Živnostenský rejstřík tak slouží veřejnosti za „informační katalog“ personálního stavu trhu jen částečně, ačkoli by i tento účel mohl plnit. Jedná se ale o obecnou zákonodárně-politickou otázku, čemu má sloužit živnostenský rejstřík a zda současná úprava tomuto účelu odpovídá.¹²

Počátkem 90. let se v Československu předpokládalo záměrné vyjmutí přírodního léčitelství ze živnostenského zákona. Stalo se tak hned roku 1991, kdy byl živnostenský zákon přijat. Zákonodárně-politický důvod předpokládaného budoucího vyjmutí se opíral o některé zahraniční evropské zkušenosti spočívající ve zvláštním zákonu, o kterém se tehdy uvažovalo i u nás.¹³ Podobně jako tomu je například v Německu nebo Dánsku a v určitých oborech i v řadě jiných evropských zemí. Předpokládaná výlučka ze živností ale nebyla nikdy naplněna.

Později byly právně politické záměry u nás zase úplně odlišné. Uvažovalo se o podřazení některých činností přírodně léčitelského zaměření pod zdravotní péči, resp. do státem značně institucionalizovaného a předpisy svázaného zdravotnictví. Stalo se tak v souvislosti

¹² S tím souvisí i podstatná právně-politická otázka, zda a k čemu vůbec potřebujeme veřejnoprávně regulovat ohlašovací volná živnostenská podnikání na trhu.

¹³ K tomu viz autorův článek *Odborné léčitelství a právo*. Gemma, 1993, č. 5, s. 3 – 4. Příspěvek se týkal návrhu zásad zákona o odborném léčitelství a Komoře odborných léčitelů. Později tento, poměrně přísný, návrh upadl v politické zapomenutí. V pozadí příprav stála *Česká asociace odborného léčitelství*, založená v roce 1991. Otázkou je, zda by tehdy uvažovaný zákon ale nebyl nadměrně přísný; viz například zamýšlenou lékařskou supervizi (odborný dohled). Dále viz zveřejněný následný návrh zákona České národní rady o výkonu povolání odborných léčitelů a o České komoře odborných léčitelů, in.: *Doležal, T.: Ještě k léčitelům*. Zdravotnické právo a bioetika, 20. 1. 2017, zde: <https://zdravotnickopravo.info/jeste-k-lecitelum/>, [cit. 27. 10. 2017]. S posledním návrhem zákona z roku 1994, včetně návrhu souvisících stavovských předpisů, bylo počátkem roku 2017 seznámeno Ministerstvo průmyslu a obchodu a Ministerstvo zdravotnictví, ovšem bez ohlasu.

Roku 1996 bylo v Česku zvoleno jiné zákonodárně politické řešení, nežli bylo předpokládáno v roce 1991 v Československu. Spočívalo v opuštění původního právně politického záměru přijetí zvláštního zákona; totiž v setrvání na stávajícím zahrnutí přírodních léčitelů pod živnostenské právo bez příprav zvláštního zákona.

V roce 2000 zase nastal právně politický opak. Stát znovu započal zákonodárně politicky uvažovat o výluce ze živnostenského práva a vrátil se ke stanovení původního znění této výlučky, aniž by ji ale kdy naplnil přijetím rámce zvláštního zákona.

Vždy se tak jednalo jen o **formální legislativně-technické operace** z let 1991, 1996 a 2000 **bez právně normativních účinků**. Stále proto platí veřejnoprávní stav podřazení přírodního léčitelství pod ohlašovací volné živnosti, a to od roku 1991 s účinností od 1. 1. 1992.

Jistou roli kdysi mohlo sehrát i dobové vládní právně politické tažení proti pravomocím zájmových samospráv v podobě veřejnoprávních profesních komor z druhé poloviny 90. let; viz politiku „boje proti korporativismu“. Srov. např. změny právního řádu, které se dotkly samosprávy *České advokátní komory* ve prospěch uzákonění určitých zásahů politika, ministra spravedlnosti, roku 1996.

s přípravou zákona o zdravotní péči. Vládní návrh tohoto zákona z roku 2001 byl na veřejnosti chápán jako politické tažení proti veřejnoprávnímu stavu přírodních léčitelů či podobných povolání, když „zdravotní péči“ ve zdravotnických zařízeních pojímal velmi široce. Kupříkladu „*poradenskou činnost k ochraně, podpoře a upevnění zdraví pacientů a ke zdravému vývoji nových generací*“ by bylo možno vykonávat jen ve zdravotnických zařízeních, tzn. jen v právním poměru k pacientům, z důvodu „odborné úrovně a kvality“, která by údajně nemohla být zajištěna podle živnostenského zákona;¹⁴ ač se tak již po deset let běžně dělo.¹⁵ Vládní návrh ale nebyl přijat (byť z jiných důvodů).¹⁶ Proti zákonodárně-politicky nezřetelnému vládnímu návrhu se zvedla vlna odporu veřejnosti, včetně občanských iniciativ a petičních sdružení.¹⁷

3. Národní soustava povolání: aromaterapeut, výživový poradce a proutkař

Přírodní léčitelství není zahrnuto do veřejnoprávní *Národní soustavy povolání*, spravované Ministerstvem práce a sociálních věcí podle zákona o zaměstnanosti (zák. č. 435/2004 Sb.) za účelem **státní politiky zaměstnanosti**. Přesto se jedná o povolání, které se vyskytuje na trhu a je statisticky pojímáno.¹⁸ Sám tento fakt ale nemá žádný soukromoprávní význam na založení či plnění závazku péče o zdraví podle občanského zákoníku. Srov. § 1 odst. 1 věta druhá o. z., pokud jde o **nezávislé** uplatňování soukromého práva na právu veřejném, což je jedna z obecně uznaných zásad právního státu.

Z blízkých povolání si můžeme uvést profesi **aromaterapeuta**, alternativně „*aromatherapist*“, která může věcně tvořit **část** rozmanitého přírodního léčitelství v širokém

¹⁴ Viz § 2 odst. 5, sněmovní tisk č. 1073, 2001, III. volební období. Nejasnost vládního postupu (předseda vlády Zeman, ministr zdravotnictví Fišer) spočívala v tom, že slovo „přírodní léčitel“ ani odkaz na určitou živnost vláda nepoužila, ačkoli z věcné a právní vazby na živnostenský zákon vyplývalo, že se o určité činnosti tohoto druhu a o tyto profesní veřejnoprávní stavy mělo jednat. Vládní návrh předpokládal podřazení určitých „poradenských“ činností pod zdravotnická vzdělání a zdravotnická zařízení. Návrh ale neřešil, co se „zbytkem“. Právní otázkou také bylo, zda by něco takového vůbec bylo možné, jedná-li se u přírodního léčitele mnohdy více o umění anebo náboženství, nežli o zdravotně aplikovanou přírodní vědu.

¹⁵ Původně již od května 1990 podle *zákona č. 105/1990 Sb., o soukromém podnikání občanů*.

¹⁶ Souhlasit lze s *Klausem*, předsedou Poslanecké sněmovny, který byl ochoten podat pozměňovací návrh za účelem vyjasnění právního postavení léčitelství; viz *Klaus, V.: Pan Priessnitz, věda a léčitelství*. 29. 11. 2001; <http://klaus.cz/clanky/512>, [cit. 27. 10. 2017].

¹⁷ Viz vystoupení poslankyně *Parkanové* na 43. schůzi Poslanecké sněmovny dne 29. 11. 2001. Dále viz odpověď předsedy Poslanecké sněmovny *Klausa* ze dne 17. 10. 2001 na dopis prezidenta *Českomoravského svazu léčitelů umění, Zentricha*; zde: <http://www.klaus.cz/clanky/446>, [cit. 27. 10. 2017].

¹⁸ Viz *Klasifikaci oborů vzdělání (CZ-ISCED-F2013)*, (sděl. č. 348/2015 Sb.), *Klasifikaci zaměstnání (CZ-ISCO)*, (sděl. č. 206/2010 Sb.), *Klasifikaci služeb neziskových institucí sloužících domácnostem podle účelu (CZ-COPNI)*, (sděl. č. 497/2003 Sb.), *Klasifikaci funkcí vládních institucí (CZ-COFOG)*, (sděl. č. 491/2003 Sb.).

slova smyslu a která je zařazena v *Národní soustavě povolání*. U aromaterapeuta¹⁹ nejde o zdravotnické povolání podle zdravotnického práva.²⁰ Mezi úředně popsané pracovní činnosti aromaterapeuta spadá mimo jiné „*vytváření kompozic éterických olejů*“ a „*volba éterických olejů v souladu s aktuálním stavem klienta*“. „*Aromaterapeut používá aromaterapeutické přípravky k udržení, podpoře a zlepšení fyzické, emocionální a duševní pohody klienta.*“²¹

Z pohledu živnostenského práva spadá podnikání aromaterapeuta mezi **volné ohlašovací živnosti** v oboru **poskytování služeb osobního charakteru a pro osobní hygienu** (bod 78. příl. živ. z.). V tom si je aromaterapeutické podnikání veřejnoprávně podobné s podnikáním léčitelským.

Podobně můžeme říci, že část přírodního léčitelství by mohla obsahově tvořit povolání **výživového poradce**, alternativně „*výživového specialisty, nutričního specialisty, nutričního poradce*“, které je rovněž tak zařazeno do *Národní soustavy povolání* podle veřejného práva zaměstnanosti; viz „osobní a provozní služby“ mimo zdravotnictví. „*Výživový poradce posuzuje stravovací návyky klienta, poskytuje odborné poradenství ke změně těchto návyků při respektování zásad zdravé výživy, navrhuje a aktualizuje vhodný výživový program s přihlédnutím ke zdravotnímu stavu klienta.*“²² Práce výživového poradce spočívá mimo jiné v „*poskytování poradenství v oblasti doplňků stravy*“. Srov. doplňky stravy s fyziologickými

¹⁹ Výraz „terapie“ neboli léčba bývá právně používán v širokém slova smyslu i mimo rámec zdravotnického práva.

²⁰ Občanské a světonázorové snášenlivosti nepřidalo poněkud emoční „základní“ stanovisko *České lékařské společnosti Jana Evangelisty Purkyně, z. s.*, k alternativní medicíně z roku 2015 (zveřejněno bez data), přijaté prostřednictvím pracovní skupiny „vědeckých léčebných a diagnostických metod“ při předsednictvu toho spolku; viz <http://www.cls.cz/stanovisko-k-alternativni-medicine>, [cit. 27. 10. 2017].

Cit. stanovisko hanlivě hovoří např. o **aromaterapeutech**, patřících do veřejnoprávní *Národní klasifikace povolání*, jako o „šarlatánech bez lékařského vzdělání“. Podobně se toto zájmové stanovisko vyjadřuje např. k léčbě barvami, pyramidovými tvary (rozuměno tzv. životní silou), o léčbě dotykem a jiné duchovní léčbě či službě. „*Complementary and alternative medicine*“, tedy *opinion-based medicine*, se podle cit. stanoviska vyznačuje mj. „odhady a vymyšlením diagnózy“, „demagogií, reklamou, podvody a lži“, zatímco pro *evidence-based medicine*, zastávanou jmenovaným spolkem, je typická mj. „přesná diagnostika“ a prvek „erudovaných lékařů“. K tomu jinak viz autorův příspěvek *Duchovní léčba jako náboženský úkon*. Zdravotnické právo a bioetika, 3. 10. 2017, zde <https://zdravotnickepravo.info/duchovni-lecba-jako-nabozensky-ukon/>, [cit. 27. 10. 2017].

Právně vadné je cit. zájmové stanovisko v porovnání záznamové povinnosti (srov. nejen zdravotnické právo, ale i § 2647 a násl. o. z.), jakož i v porovnání „specificky účinné léčby“ s „panaceou (všelék)“, a to za právního stavu tržní nabídky i specifických homeopatických přípravků s léčebnou indikací podle lékového práva. S ohledem na léčebnou indikaci podle lékového práva nemůže jít o „všelék“.

Zůstává právní otázkou, zda a nakolik je zmiňované zájmové stanovisko **sdrůžených soutěžitelů** event. soukromoprávně delikttní; totiž objektivně způsobilé znevažovat některé jiné **konkurenční profese na trhu**, např. aromaterapeuty, proti **dobřím mravům soutěže** (§ 2976 o. z., popř. skutková podstata deliktu zlehčování podle § 2984 o. z.). A to za stavu, kdy stát úředně zohledňuje aromaterapeutické povolání a zákaznická veřejnost přijímá aromaterapeutické apod. služby, a to obojí bez ohledu na možné záporné postoje některých stoupenců vědeckého světového názoru či stavovské nebo tržní zájmy jiné profese na trhu.

²¹ Viz *Národní soustavu povolání*.

²² *Ibid.*

účinky například na tělesné vyprazdňování, jejichž doporučené používání může vést až k vyléčení zákazníka z určitého neduhu nebo k němu alespoň přispět. Také si připomeňme význam léčivých hub ve výživovém poradenství; srov. např. *sibiřskou čagu* neboli *rezavec šikmý*, *reishi* aneb *lesklokorku lesklou* či *Ucho Jidášovo* alias *boltcovitku bezovou* aj.

V případě výživového poradce půjde o **volnou ohlašovací živnost** ve veřejnoprávním oboru „*poradenská a konzultační činnost, zpracování odborných studií a posudků*“ (bod 60. příl. živ. z.). Z hlediska obsahové náplně této živnosti můžeme hovořit o daném podnikání v „*oblasti rozvoje osobnosti a udržování fyzické kondice*“ (bod 60. příl. 4 vl. nař. č. 278/2008 Sb.). Nejedná se o legálně a stavovsky vyhrazené zdravotnické povolání **nutričního terapeuta** nebo **nutričního asistenta** podle zdravotnického práva, které je zaměřeno na **klinickou výživu**; viz zákon o nelékařských zdravotnických povoláních (zák. č. 96/2004 Sb.).

Nicméně do úředního popisu práce výživového poradce pro účely státní politiky zaměstnanosti patří též „*provádění komplexní vstupní nutriční a tělesné diagnostiky klienta*“. Nejde ale o klinickou výživu podle zdravotnického práva. Rozdíl spočívá ve **věcném odlišení** od oboru klinické výživy jako oboru zdravotní péče podle zdravotnického práva, resp. od zdravotnického povolání nutričního terapeuta nebo nutričního asistenta. Dodejme jen, že v rozmanité praxi jedinečných lidských situací mohou nastávat mnohé právně hraniční situace, resp. profesní přesahy v zájmu zákazníka, které lze jen těžko správně trestat.

Podobně veřejnoprávně tomu je u **masáží**. Živnostenské právo zná **masérské, rekondiční a regenerační služby**. Ty jsou veřejnoprávně profesně odděleny od zdravotnického povolání **maséra ve zdravotnictví** a **nevidomého nebo slabozrakého maséra ve zdravotnictví**. Veřejnoprávním hlediskem je **navození léčebného procesu**, či nikoli. Technika reflexních masáží je také **vyhrazena** zdravotnickému právu a patří mezi zdravotní výkony.

Dále tomu je podobně u psychologických služeb na trhu. Na jedné straně máme **psychologické poradenství a diagnostiku** podle živnostenského práva, na straně druhé zase dvě zdravotnická povolání, a to **klinického psychologa** nebo **psychologa ve zdravotnictví**.²³

Podobně si poukažme na **porodní asistenci** jako obor zdravotní služby a na činnost **dul** mimo zdravotnictví.²⁴

²³ Blíže viz autorovu studii *Psychoterapie a právo*. Časopis zdravotnického práva a bioetiky, 7, 2017, č. 2, s. 16 – 28.

²⁴ Podrobně viz autorův příspěvek *Duly a právo*. Zdravotnické právo a bioetika, 13. 9. 2017, zde: <https://zdravotnickepravo.info/duly-a-pravo/>, [cit. 27. 10. 2017].

Na okraj dodejme, že zdravotnická povolání nutno veřejnoprávně oddělit i od **grafologie** ve smyslu živnostenského práva, která ale nemá souvislost s péčí o zdraví.

Formálně právní **dělítko** v uváděných případech spočívá ve **veřejném subjektivním právu pečovat o zdraví** (nejen v úzkém právu „léčit“), a to **způsoby** a v **oborech** zdravotnického práva navazujících na **zdravotnické vzdělávání**. Takovéto veřejné subjektivní právo představuje **stavovskou výsadu** na trhu. Podnikatelé či jiné osoby, které nepoživají této výsady vázané na **zvláštní veřejnoprávní odbornou způsobilost** by v tomto pohledu poskytovali jen dočasnou duševní nebo tělesnou úlevu či by působili jen na dobrou pohodu (*well-being*). Pokud by měli na zákazníkovi duši nebo těle navodit určitý proces, mělo by jít v tomto pohledu o proces pouze úlevný či jen zájmový, například zkrášlující či oddechový, nikoli léčebný. V rozmanité životní praxi to ale nelze pokaždé přesně formálně rozlišovat právě s ohledem na již zmiňovanou **jedinečnost** duše nebo tělesného ústrojení každého člověka, zákazníka, která se může pokaždé projevit jinak; nemluvě o **duchovní péči** o zdraví ducha. Kupříkladu pouhá tzv. klasická masáž těla mimo zdravotnické právo může za individuálních okolností navodit léčebný proces v jedinečném lidském těle zákazníka, i kdyby to snad nebylo masérovým profesním či podnikatelským záměrem. Navození léčebného procesu může být eventuálním výsledkem i běžné, tj. mimo zdravotnické, masáže v **úmyslu nepřímém**. Dovožovat z toho zavinění veřejnoprávního deliktu neoprávněného poskytování zdravotních služeb podle zdravotnického práva by se ovšem jevilo jako zjevně právně nepřiměřené a věcně nevhodné; totiž poněkud **nerozumné**. Dochází zde totiž k možnému sváru mezi formální racionalitou obecného předpisu, resp. stavovskou výsadou, a lidsky jedinečnou skutečností.²⁵

Státem prováděná **veřejnoprávní profesní regulace** trhu podle politicky zvoleného veřejnoprávního **hlediska léčebného procesu**, resp. stavovsky vyhrazeného veřejného subjektivního práva pečovat o zdraví (a jeho pravidelné vazby na veřejné zdravotní pojištění) se může v některých případech v praxi jevit jako věcně „úzkoprsá“ či právně formalistická. Zdá se, že toto veřejnoprávní hledisko, chránící zdravotnickou stavovskou výsadu spojenou s veřejnoprávní odbornou způsobilostí, nedostatečně zohledňuje realitu. Ostatně, v praxi bývá

²⁵ V tomto smyslu je proto věcně a právně **nepřesný** metodický pokyn *býv. Ministerstva hospodářství ze dne 29. 12. 1995 (č. 1/1996), k zákonu č. 286/1995 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 445/1991 Sb., o živnostenském podnikání, ve znění pozdějších předpisů, ve znění pozdějšího metod. pok.; ASI XS220. Podle cit. pokynu přírodní léčitelé, spadající pod volnou ohlašovací živnost, nemohou poskytovat zdravotní péči podle zvláštních, rozuměno zdravotních, předpisů, čímž „fakticky nemohou léčit“. Tehdy se jednalo o zákon o péči o zdraví lidu z roku 1966. Podstata věci je ovšem jinde. Přírodní léčitelé nebo duchovní sice působí na zdraví, ovšem zcela **jinak**, nežli podle zdravotnického práva. Celkově se tak léta jedná o **různé způsoby působení na zdraví v různých oborech**, které se věcně i právně míjejí, resp. běží **souběžně** vedle sebe a zároveň mimo sebe.*

dodržování tohoto veřejnoprávního hlediska obtížně kontrolovatelné pro odbornou náročnost posuzování zavinění, resp. se mu příslušné orgány veřejné moci obvykle ani nevěnují. Leda snad z podnětu tržní konkurence apod. Srov. též úsudek o příčinné souvislosti či právní vážení souběhu možných pravděpodobnostních příčin apod.

Právní chybou také bývá, že posuzování zdravotnické výsady bývá vytrženo z právního kontextu, zejména pak z **lékového práva**. Tím můžeme dospívat až ke zkresleným právním závěrům. Používání lékového práva, resp. užívání některých přípravků je totiž v určitých případech **prosto lékařského dohledu**; srov. též mimolékárenský prodej některých léčiv.

Zastavme se u dalšího povolání.

V naší souvislosti nelze přehlédnout jistou podobnost mezi přírodním léčitelstvím a povoláním **proutkaře**. I toto povolání je, na rozdíl od přírodního léčitelství, zahrnuto do veřejnoprávní *Národní soustavy povolání*.

Shodným rysem bývá **zvláštní osobní schopnost**, zvýšená citlivost léčitele, alespoň určitého druhu, a proutkaře. Srov. omezení výkonu povolání proutkaře z důvodu úředně vymezených onemocnění.²⁶ „*Proutkař zjišťuje s využitím tradičních postupů, pomůcek nebo přístrojů anomálie vzniklé nestejnorodostí vrstev zemního podloží, hledá toky podzemních vod, vodní zdroje a místa nevhodná pro dlouhodobý pobyt ovlivňující výkonnost člověka a užitkovost zvířat.*“ Úřední popis pracovní činnosti proutkaře pro účely státní politiky zaměstnanosti zahrnuje krom jiného „*vyhledání zemní anomálie, vodního zdroje nebo místa, které negativně ovlivňuje zdravotní stav a výkonnost člověka a užitkovost (dojivost, přírůstky) ustájeného dobytka*“. Jistá věcná návaznost na přírodní léčitelství, resp. tradiční lékařství je proto zřejmá. A to nejen s ohledem na „*použití tradičních metod a nástrojů (např. proutek, pružina, virgule, L-dráty a kyvadlo)*“,²⁷ které pojmově patří do **tradičního vědění**. Srov. též různé způsoby hledání zdrojů přírodních minerálních vod aj.

V pohledu práva živnostenského musíme u proutkaře hovořit o **volné ohlašovací živnosti** v oboru č. 60. „*Poradenská a konzultační činnost, zpracování odborných studií a posudků*“, (příl. č. 4 k živn. z.). Srov. vládní nařízení o obsahových náplních jednotlivých živností (č. 278/2008 Sb.), které sice podnikání proutkařské výslovně neupravuje, ale vzhledem k převažujícímu či obvyklému, podstatnému, obsahu je lze řadit právě sem.

²⁶ Viz Národní soustavu povolání.

²⁷ Ibid.

Pod zmiňovanou živnost spadá i podnikání **biopraktika**, pokud se věnuje jiným záležitostem, nežli působení na zdraví či proutkaření; například vyhledávání osob či předmětů. Biopraktik ale dosud není zařazen ani do *Národní soustavy povolání*, ani do *Národní soustavy kvalifikací* (viz dále). Příprava zařazení této profese do *Národní soustavy povolání*, a to pod různě se měnícími názvy, již probíhá řadu let.²⁸ Poukázat si můžeme například na polské zavedení této profese.

4. Národní soustava kvalifikací: detekce anomálií zemské kúry

Jiná veřejnoprávní záležitost týkající se profesního práva a trhu práce spočívá ve veřejnoprávní *Národní soustavě kvalifikací*; viz zákon o uznávání výsledků dalšího vzdělávání (zák. č. 179/2006 Sb.).

Zkouškou ověřitelným a uznatelným „dalším vzděláváním“ se rozumí jiné nežli školské vzdělání, resp. činnosti podle citovaného zákona. Ani zde ale není přírodní léčitelství zařazeno, ač by tomu nemuselo nic věcně ani právně bránit. Veřejnoprávní soustava ověřování a uznávání profesních kvalifikací zato zahrnuje „mimoškolskou“ profesní kvalifikaci v **detekci anomálií zemské kúry** s vazbou na výše uvedené veřejnoprávně účelově vymezené povolání **proutkaře**; viz kód 69-057-M, „osobní a provozní služby“. Stalo se tak úředním schválením Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy na základě postupu vymezeného citovaným zákonem. Na přípravě návrhu **kvalifikačního standardu**, předloženého ministerskou Radou pro odborné kvalifikace, se podílela sektorová rada pro osobní služby ustanovená *Svazem průmyslu a dopravy České republiky*, organizací zaměstnavatelů, a *Hospodářskou komorou České republiky*.

V současnosti existuje pracovní návrh „mimoškolského“ kvalifikačního standardu povolání **biopraktik**,²⁹ známého například z Polska; viz výše též u *Národní soustavy povolání*, jejíž veřejnoprávní obsah může ovlivnit též *Národní soustavu kvalifikací*. Kvalifikační profesní standardy by ale měly v těchto věcech, alespoň nepřímo, zohlednit obvyklou nutnost **zvláštních osobních schopností**, a to alespoň v některých případech. Není tomu tak ale ani dnes u povolání proutkařů, leda snad jen nepřímo prostřednictvím úředního

²⁸ Na podzim roku 2017 se jednalo o přípravu povolání **odborného pracovníka v přírodním harmonizování organismu**, a to na návrh *České psychoenergetické společnosti, pobočného spolku Společenstva drobného podnikání, z. s.*; viz <http://www.cepes.cz/vzdelavani-a-sluzby/prednasky-a-seminare/>. [cit. 27. 10. 2017].

²⁹ Viz <http://www.cepes.cz/osobni-sluzby/legislativa/biopraktik/>. [cit. 27. 10. 2017].

vymezení určitých onemocnění coby překážek výkonu tohoto povolání ze zaměstnanostního hlediska *Národní soustavy povolání*.

Zařazení přírodního léčitelství či podobných činností do výše uváděných účelových veřejnoprávních soustav, sledujících zájmy účastníků trhu práce a státní politiku zaměstnanosti, ale nemá na jejich svobodný výkon žádný vliv.

5. Přírodní léčitelství jako obsahová náplň volné živnosti

Službu čili závazkové plnění přírodních léčitelů (dlužníků) můžeme dostatečně věcně otevřeně a zároveň univerzálně právně vyměřit jako činnost, kterou vykonávají „*fyzické osoby, které pomocí znalosti bylin, jiných prostředků nebo schopností působí na lidské zdraví*“; viz § 1 odst. 3 písm. c) nepřijatého vládního návrhu zákona o zdravotní péči z roku 2005.³⁰ Vládní návrh měl v souladu s realitou rozumně a bezpečně, a přitom ústavně souladně, výslovně uzákonit **vyluku z režimu zdravotní péče** podle zdravotnického práva, mimo jiné, právě pro tyto osoby.

Právně klíčový je pojem různorodého „působení“ na „zdraví“, nikoli jen na subjektivní dobrou pohodu; a to pomocí určitých, často tradičních, bezpečných, nikoli například rakovinotvorných či jedovatých, dobře zavedených a dlouhodobě běžně zkušenostně (na „vlastní oči“) ověřených:

- a) **znalostí bylin** nebo jiných rostlinných léčivých přípravků, třeba léčivých hub, včetně tradičních rostlinných léčivých přípravků s léčebnou indikací podle lékového práva,³¹

³⁰ Viz sněmovní tisk č. 1151, 2005, IV. volební období.

³¹ Rostlinné přípravky můžeme z hlediska lidského používání i možného působení na zdraví právně dělit na:

- a) **léčivé** podle lékového práva,
 - aa) **tradiční**,
 - ab) **jiné** (netradiční),
- b) **potravinové** neboli potraviny pro zvláštní výživu podle potravinového práva nebo některé potraviny nového typu,
- c) **kosmetické** čili kosmetické přípravky podle kosmetického práva,
- d) **ostatní**.

V praxi se lze setkat s námitkami proti přílišné veřejnoprávní regulaci rostlinných léčivých přípravků, a to i ve jménu přirozeného práva na přístup k rostlinným léčivým zdrojům; srov. např. *Výzvu proti institucionalizaci přístupu k rostlinným léčivým zdrojům v EU*, zde: <http://nedejmesiprirodu.cz/vyzva-proti-institucionalizaci-pristupu-k-rostlinnym-lecivym-zdrojum-v-eu-1575.aspx>, [cit. 27. 10. 2017].

Na okraj připomínáme československý „léčitelský vynález“ s názvem *Léčivý balzám* s právem přednosti k 7. 11. 1974, č. 195828, u kterého Federální úřad pro vynálezy udělil autorského osvědčení *E. Wojnarovi*. Vynálezů podobného druhu a určení je ve světě více.

Cit. vynálezce v letech 1979 až 1981, do doby státní represe, působil v *Juvenologickém středisku v Komorní Lhotce*, spadajícím do drobné provozovny národního výboru, zřízené Místním národním výborem v Hnojníku; viz www.wojnar.cz, [cit. 27. 10. 2017].

- b) **znalostí jiných prostředků**, například jemných tělesně nápravných manipulačních, tj. chiropraktických nebo osteopatických, technik anebo znalostí éterických olejů, zdravé výživy, doplňků stravy a jiných potravin určených pro zvláštní výživu, vyjma potravin pro zvláštní lékařské účely podle potravinového práva, včetně znalosti významu výživových a zdravotních tvrzení v souvislosti s označováním potravin, znalostí potravin nového typu, kosmetických přípravků podle kosmetického práva nebo znalostí balených přírodních minerálních vod podle potravinového práva a práva přírodních zdrojů či jiných výrobků (výtěžků) z přírodních léčivých zdrojů podle práva přírodních zdrojů, přírodních léčebných lázní a lázeňských míst podle práva přírodních zdrojů (lázeňského práva) či znalostí příznivého životního prostředí; též znalostí léčebných vín a jiných léčebných nápojů; dále znalostí tradičního vědění včetně tzv. babských rad, lesních plodin, znalostí obřadů a léčebných rituálů nebo symbolů, modliteb, zažehnavání, jakož i vlivů přírodních, třeba měsíčních, anebo vlivů hudby, barev či prostorového uspořádání; taktéž znalostí přírodních léčivých zdrojů či zdrojů přírodních minerálních vod; a to i za pomoci znalostí homeopatických přípravků, specifických s léčebnou indikací i tzv. prostých, apod.,
- c) **schopností**, zejména pak zvláštních osobních schopností neboli vloh zvýšené vnímavosti (citlivosti), včetně vnuknutí a až mimosmyslového vnímání³² nebo schopnosti působení předáváním jemnohmotné či duchovní léčivé síly, tzn. léčitelství v pravém slova smyslu,³³ včetně působení na vzbuzení přirozené léčivé síly organismu.

³² Srov. podobně u některých, tj. jasnovidných, **kartářek** podle živnostenského práva, u nichž **pravdivost** výsledků, např. detailních a neznámých poznatků osobního rázu, je **ověřována** konkrétním zákazníkem, popř. i dalšími osobami. Děje se tak bez používání interaktivních technik, jako je např. vyzvídání, odezírání nebo odhadování, bez předchozí znalosti poměrů a bez výběrovosti výsledků či jiných manipulací ze strany poskytovatele služby, tj. kartářky. Dále též bez vybírající paměti zákaznickovy či zákaznickova subjektivního vztahování obecných, tj. „na každého se hodících“, popisů na sebe. Nejedná se o přírodovědeckou pravdivost na základě konvenčně přírodovědných důkazů, nýbrž o **běžnou zkušenost** na základě **vlastního uvědomění**. Lidí nadaných těmito zvláštními osobními schopnostmi, resp. lidí, kteří je mají rozvinuté a používají je na trhu služeb, je ale málo.

Materialismus, redukcionismus a rozumový objektivismus, tj. příznačné povahové rysy vědeckého světového názoru, zásadně **nemají** místo v tomto úhlu pohledu anebo jen částečně. Podobně jako je tomu v umění nebo náboženství. Do jisté míry se to tak má i s racionalismem ve prospěch intuitivismu jako **jiného způsobu filozofického** myšlení a poznávání světa. Srov. např. duchovní prožití lásky.

Obecně filozoficky viz např. *Losskij, N. O.*: Filozofia intuitivizmu. B. m.: Christiania 2000. Intellectual Intuition and Ideal Being. Rozpravy Vědec. společ. badatel. při Ruské svobodné universitě v Praze, 1934, sv. I (VI). V české filozofii viz např. *Hoppe, V.*: Úvod do intuitivní a kontemplativní filosofie. Brno: Masarykova universita 1928. K tomu např. *Losskij, N. O.*: Metafysické pojetí lidské osobnosti ve smyslu učení V. Hoppe. Praha: Vl. nákl. B. r.; taktéž srov. další díla *Losského* či *Hoppeho* anebo ve slovenské filozofii *Diešky*. Jak *Losskij*, tak *Dieška* uprchli před komunistickým režimem v Rusku a Československu, který byl vybudován na ateistickém a materialistickém myšlení, a to ještě pouze určitého druhu.

³³ Srov. např. *Kozák, J.*: Svět léčitelství. Psychoenergetika. Léčba životní silou. Praha: Eminent 2005, sv. 1. Dále srov.: „*Biotronika je nemedicínský obor sloužící k pomoci pacientům při chorobách způsobených*

V podstatě můžeme říci, že v případě široce obsahově chápaného přírodního léčitelství půjde o dvě záležitosti:

- a) **rozumové znalosti** například léčivých rostlin nebo potravin se zdravotními účinky či přírodních léčivých zdrojů, spojené zpravidla s **odbornou praxí** a z ní vyvozenou **odbornou zkušeností**, popř. i s **odborným dohledem**,
- b) **osobní schopnosti** spjaté s nadáním a rozvinuté praxí, resp. spojené též se zkušeností, popř. dohledem.

Zatímco **rozumové znalosti** tohoto (i jiného) druhu lze **nabýt**, například generačním předáváním nebo samostudiem, zejména chybí-li dostatečná nabídka školského vzdělání, **osobní schopnosti** bývají „zvláštní“ tím, že jsou spjaty s **jedinečnou osobností** svého nositele. Nejedná se o obecný znak, popř. o něm nemůžeme takto hovořit z důvodu **odlišného stupně rozvinutosti** osobních schopností, který se u různých lidí zpravidla liší. I zvláštní osobní schopnosti léčitelské však lze u sebe rozvíjet jako **léčitelský talent**, a to i pod cizím vedením. Srov. podobně umělecké školy u nás, základní, střední i vysoké, resp. talentové zkoušky apod.

Hranice mezi obojím, tj. schematicky vzato mezi „rozumem“ a „citem“, ale nemusí být pokaždé ostrá. Důvod spočívá v působení **vhledu** čili v intuitivním přístupu, který známe i z vědeckých objevů, vynálezů a samozřejmě z umělecké tvorby.

Vše se má přitom odvíjet za účelem posílení zdraví, doplnění životní síly, celkové konstituce, nebo zlepšení kvality života, resp. zlepšení či udržení zdravotního stavu anebo alespoň subjektivního pocitu dobré pohody (*well-being*) po stránce duchovní, duševní, včetně emocionální, nebo tělesné; taktéž v součinnosti, alespoň při vzájemné informovanosti, se zdravotnímu službami podle zdravotnického práva anebo duchovní péčí podle svobody náboženské víry a přesvědčení, popř. i se sociálními službami podle práva sociálních služeb. Účelem je totiž zabránit možnému nebezpečí střetu různých působení na zdraví.

bioenergetickou nedostatečností. Působení probíhá tak, že se z postiženého místa odebere poškozená biologická plazma a pak posilují toto místo vitální silou – biotronickým působením. Biotronik pracuje vždy nezištně a musí mít i další vlastnosti, které jsou podmínkou této práce. Biotronika neslouží jako náhrada medicíny, ale pomáhá tam, kde má možnost.“ Cit. dle Pfeiffer, T.: Úvaha nad zařazením biotroniky do zdravotnictví. Biotronika, 2016, č. 1, s. 11. Cit. autor je duchovním *Společenství Josefa Zezulky*, registrované náboženské společnosti, tzv. léčitelské církve.

Dále srov. např. křesťanský jev filipínských léčitelů, známý i u nás. K těmto a podobným otázkám blíže viz autorův příspěvek *Duchovní léčba jako náboženský úkon*, 3. 10. 2017, Zdravotnické právo a bioetika, zde <https://zdravotnickepravo.info/duhovni-lecba-jako-nabozensky-ukon/>, [cit. 27. 10. 2017].

Existují nicméně některé dílčí **věcné oblasti**, které by se jinak mohly týkat přírodně léčitelské činnosti, avšak jsou českým zdravotnickým nebo potravinovým právem **vyhrazeny zdravotnictví**. Jedná se o **sedm služeb nebo výrobků se zdravotními účinky**, a to:

- a) **tradiční čínská medicína** podle zdravotnického práva,
- b) **lázeňská léčebně rehabilitační péče** podle zdravotnického práva,
- c) **fyzioterapeutická zdravotní péče** podle zdravotnického práva,
- d) **masážní zdravotní péče**, tj. léčebné masáže navozující léčebný proces, podle zdravotnického práva,
- e) **rostlinné léčivé přípravky**, pokud jsou dostupné **jen na lékařský předpis** podle předpokladů stanovených lékovým právem,
- f) **homeopatické přípravky**, pokud jsou dostupné **jen na lékařský předpis** podle předpokladů stanovených lékovým právem,
- g) **potravinoviny pro zvláštní lékařské účely** podle potravinového práva.

Tolik k právnímu doplnění o **vyluky** z jinak potenciálně anebo dříve léčitelských činností, resp. výrobků s nimi spojených.

Způsob prokazování pravdivosti účinnosti, resp. pravdivosti působení na zdraví, označovaný jako léčitelský, je založený na jiném nežli konvenčně zdravotně odborném, např. laboratorním, rozpoznání chorobných příznaků, jejich příčin a vyvolání léčebných účinků; kupř. alopatickými léčivými nebo konvenčními metodami psychoterapie.

Příkladem může sloužit diagnostická metoda automatické kresby nebo irisdiagnostika.³⁴ Z léčebných či podobných postupů třeba aromaterapie anebo nápravné techniky chiropraktické či osteopatické, které jsou v některých kulturně srovnatelných zemích upraveny zákonem; viz např. Spojené království.

„Mechanismus účinku“ léčitelky použitého léčebného postupu nebo přípravku, resp. rozpoznání choroby a její příčiny nemusí být pokaždé racionálně znám, popř. povahově vůbec není konvenčně přírodovědně poznatelný. Srov. pojem *face-validity* v pojetí **přesvědčivosti** postupu „tváří v tvář“ zákazníkovi čili na „vlastní oči“. Nikoli ale v myšlenkovém významu určitého postupu „jako by fungoval“, nýbrž ve smyslu, že skutečně „funguje“ (*it works*). Někdy to bývá objektivně ověřitelné z hlediska právního posouzení **pravděpodobnosti**

³⁴ Srov. československé vynálezy *Přístroj pro iris diagnózu* s právem přednosti k 26. 11. 1974, č. 172114, a *Zařízení ke snímání a vyhodnocování poloh anomálií na povrchu oční duhovky* s právem přednosti k 29. 7. 1975, č. 177500. U obou vynálezů byla udělena autorská osvědčení. Vynálezů podobného druhu a zaměření je ve světě více.

příčiny dosaženého výsledku včetně možného stupně vysoké míry pravděpodobnosti nebo až pravděpodobnosti hraničící s jistotou (se vší pravděpodobností). Poměr jiných možných nebo skutečných léčebných činitelů by v některém případě byl pouze doplňující či zanedbatelný anebo zjevně žádný. Srov. např. očividný nebo zobrazovací zdravotní technikou objektivně poznatelný hmotný výsledek určitého chiropraktického tělesného zákroku, prostý jakékoli pouhé myšlenkové představivosti, klamu či subjektivismu.³⁵ Mohli bychom hovořit o mimovědeckých léčitelských praktikách typu *self-validating* ve významu, že sami sebou prokazují účinnost, a tím i správnost, resp. **pravdivost**. Mechanismus účinku léčitelského působení na zdraví nemusí být pokaždé přírodovědecky, resp. biomedicínsky znám, zatímco výsledek, tj. vyléčení, může být vědecky poznatelný i tam, kde není pozitivisticky přírodovědně znám mechanismus účinku. Půjde o vědecká pozorování a závěry na základě zejména **kvalitativního výzkumu** a jeho obecně uznaných vědeckých metod.

Zjevně, *prima facie*, se v přírodním léčitelství obsahově jedná o zcela nebo převážně **odlišné** činnosti spočívající v „působení“ na zdraví, nežli je tomu u legálně vymezených a stavovsky vyhrazených způsobů a oborů zdravotní péče (§ 4 odst. 4 a § 5 zák. č. 372/2011 Sb.); byť obojí je účelově vedeno (upřímnou) **snahou** zjistit příčinu choroby a vyléčit z ní nemocného či alespoň zmírnit jeho utrpení nebo udržet dosavadní stav před zhoršením, popř. usnadnit umírání. Přírodní léčitelství v tzv. pravé podobě jemnohmotného či duchovního působení na zdraví zpravidla vychází z předpokladu ideálního zdroje, fyzikálně nekvantifikovatelného, záření; a to i bez ohledu na přírodovědně konvenční pojem vědeckosti.³⁶ Úzce proto souvisí nejen se světonázorem či náboženskou vírou a přesvědčením, ale i s proměnou přírodovědeckých paradigmat, resp. i s mocenským pojetím vědy jako „biomoci“. Právě zde nalezneme celou řadu světových i domácích **pokusů** o vědecké zjištění povahy, příčiny a zdroje určitého působení. Jádrem tak bývá spatřováno v **bioenergetickém poli člověka a jiných živých organismů**, jež se vyznačuje jistým druhem jemného **záření**. Podle některých přístupů se jedná jen o hypotézu, podle jiných o teorii, resp. o empiricky prokázaný jev. Faktem je, že podobný jev byl již v dávné minulosti intuitivně vnímán pomocí mimovědeckého myšlení filozofického či náboženského anebo běžnou zkušeností. Jednotlivé postoje k tomuto či podobným jevům se navzájem liší **subjektivní stránkou** spočívající v různých světonázorových, popř. náboženských nebo naopak ateistických či agnostických

³⁵ Věcně se nabízí ověření pomocí zobrazovací techniky magnetické rezonance. Ve výzkumné mimolékařské praxi námi sledovaného pouhého ověřovacího zaměření bez léčebné indikace se ale tato metoda běžně nepoužívá.

³⁶ Srov. např. *Noack, F. K.*: Léčení zářením. Hlas, 1937, seš. 11, s. 12 – 16. (Vyšlo až 1993.) Autor byl lékař.

přesvědčení. Svou roli přitom hrají i **kulturní nebo náboženské rozdílnosti** jednotlivých časoprostorových prostředí.

Účel obou lidských snah je podobný. Nikoli stejný, protože u přírodního léčitelství bývá rozšířen o dobrou pohodu, třeba jen jako subjektivní pocit, nad zdravotnický užší mez „zdraví“. Obě činnosti, tj. přírodní léčitelství a zdravotní služby podle zdravotnického práva, se však zásadně liší způsobem, metodou, působení na zdraví či péče o ně. U přírodního léčitelství zpravidla půjde o přírodovědně konvenčně **mimovědecké metody**, které někdy hraničí až s náboženským úkonem anebo jej přímo zahrnují.³⁷ Podle zdravotnického závazkového práva musí jít o postup podle „pravidel vědy“ (§ 4 odst. 5 zák. č. 372/2011 Sb.), což je jeden z pojmových znaků „náležité odborné úrovně“ poskytovatelova, tj. **dlužníkovy plnění závazku** péče o zdraví podle tohoto právního oboru (*lege artis medicinae*).³⁸

Zásadní právní rozdíl mezi přírodním léčitelstvím a zdravotními službami podle zdravotnického práva tedy spočívá v **závazkovém právu**. Jádrem je **odlišné plnění** závazkové povinnosti **péče řádného odborníka**, resp. uspokojení pohledávky na toto plnění v rámci smluvního závazku péče o zdraví.

Druhým, méně podstatným, rozdílem je **způsob mimosoudního řešení spotřebitelských sporů**. Zatímco pro spory týkající se spotřebitelských práv vůči přírodnímu léčiteli platí obecný postup podle zákona o ochraně spotřebitele, pro podobné spory mezi pacientem a poskytovatelem zdravotních služeb platí zvláštní mimosoudní režim řešení sporů podle zdravotnického práva; tj. mimosoudní řešení patientské stížnosti krajským úřadem, popř. Českou lékařskou komorou.³⁹ Před krajským úřadem se tak děje zejména pomocí nezávislého

³⁷ Srov. např. tzv. léčitelskou církev, *Společenství Josefa Zezulky*, náboženskou společnost, anebo srov. např. vymítání „zlého ducha“ *Církvi římskokatolickou* a některými dalšími církvemi. Srov. diagnostikovatelný stav transu nebo posedlosti (*trance or possession*) podle *Mezinárodní statistické klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů*, přijaté Světovou zdravotnickou organizací (WHO) pro statistické účely (bod F 44.3); viz sděl. č. 495/2003 Sb., v pozdějším znění. U posedlosti přitom nemusí jít o následek organické poruchy, např. změny na mozku v důsledku poranění hlavy při dopravní nehodě apod. Příčinu posedlosti v řadě případů vůbec nelze vědotechnickým způsobem (*lege artis medicinae*) podle českého zdravotnického práva zjistit. Léčba ze strany poskytovatelů zdravotních služeb tak v praxi může zásadně spočívat spíše jen v tlumení příznaků posedlosti, což nemusí být pokaždé řádným závazkovým plněním vzhledem k jedinečnosti každé lidské bytosti (pacienta) z hlediska chorobné příčinnosti a snahy o uzdravení. Pokud by léčba poskytovatele zdravotních služeb prostřednictvím lékařů nebo klinických psychologů nebyla účinná (pouhý útlum pacienta není vyléčením), nabízí se vymítací působení na zdraví nemocného církvemi, resp. jimi použitými vymítači, a to i u nás. Vedle toho u nás působí i sekulární vymítací bez ohledu na náboženské předpisy.

³⁸ Blíže viz autorovy příspěvky *Zdravotní služby podle pravidel vědy*. Zdravotnické právo a bioetika, 15. 11. 2016, <https://zdravotnickepravo.info/zdravotni-sluzby-podle-pravidel-vedy-prispevek-prof-telce/>, a *Zdravotní služby podle pravidel vědy podruhé*, ibid., 24. 5. 2017, <https://zdravotnickepravo.info/zdravotni-sluzby-podle-pravidel-vedy-podruhe/>, [cit. 27. 10. 2017].

³⁹ Srov. *Kotula, J. – Doležal, T.*: *Mediace a další vybrané formy mimosoudního řešení sporů ve zdravotnictví*. Olomouc: Iuridicum olomoucense 2015.

odborníka nebo nezávislé odborné komise. Obojí mimosoudní řešení sporů platí **vedle** soudní ochrany soukromých práv v obou případech, resp. **vedle** možné ochrany práv v majetkových sporech podle rozhodčího řízení. Závěr mimosoudního řešení sporů ale musí být soukromoprávně rozveden tak, aby eventuální deliktní závazek mezi poskytovatelem služeb a postiženým zákazníkem zanikl. V podstatě zde půjde – bez dalšího – jen o zodpovězení určité předběžné otázky, resp. základu sporu, jímž ale není soud vázán.

Přírodní léčitel plní závazek ze smlouvy s „*péčí řádného odborníka, a to i v souladu s pravidly svého oboru*“, například pravidly aromaterapeutického, chiropraktického nebo bylinářského oboru, (§ 2643 odst. 1 o. z.). Oproti tomu ale poskytovatel zdravotní služby plní smluvní závazek péče o zdraví v podobě zákroků v souladu s „*příslušnými profesními povinnostmi a standardy*“ (čl. 4 Úmluvy o lidských právech a biomedicíně, sděl. č. 96/2001 Sb. m. s.), resp. na „*náležitě odborné úrovni*“ definičně obsahující více podrobných rozvádějících pojmových znaků. Tzn. „*pravidla vědy*“, dále výslovně dispozitivní „*uznávané medicínské postupy*“, „*respektování individuality pacienta*“ a zohlednění „*konkrétních podmínek a objektivních možností*“ [§ 4 odst. 5 ve spojení s § 47 odst. 3 písm. a) zák. č. 372/2011 Sb.].

V rozmanité životní praxi ale nemusí být formálně systematická právní hranice mezi přírodním léčitelstvím a výkonem zdravotnických povolání podle zdravotnického práva pokaždé ostrá. Existují různé „šedé zóny“, přechodné či hraniční jevy anebo praktiky, které souvisí s vývojem názorů, vědění, přístupů i organizace. Některé tradiční či přírodní techniky převzala konvenční medicína včetně klinické psychologie a staly se její zavedenou součástí; srov. např. působení na zdraví (léčbu) silou přírodních léčivých zdrojů (balneoterapii apod.) či hudbou (muzikoterapii); též viz tradiční čínskou medicínu. Někdy se tím sleduje vzbuzení vlastních přirozených léčivých sil duše či těla, resp. tělesného ústrojí, aj. Srov. též léčivou sílu přírody (*vis medicatrix naturae*) včetně léčivého působení přímořských nebo horských míst, přírodních léčivých zdrojů apod. Věcná působnost **práva přírodních zdrojů** a potažmo **lázeňského práva** tvoří právě přechodnou oblast.⁴⁰ Srov. využívání přírodních léčivých zdrojů, resp. jejich výtěžků nejen k léčebným účelům, například pohybového ústrojí, ale i ke spotřebě jako potraviny.

⁴⁰ Po politické stránce srov. Klaus, V.: Pan Priessnitz, věda a léčitelství. 29. 11. 2001; zde <http://www.klaus.cz/clanky/512>, [cit. 27. 10. 2017].

6. Odborník na homeopatii

Zda do přírodního léčitelství patří i homeopatie a podobně autopatie a dílem i antroposofická medicína je otázkou **věcného rozsahu**, který lze pojmut různě. Podrobnostmi, a to ani právními, se zde nezaobíráme. V praxi ovšem nelze vyloučit, že přírodní léčitel bude též **odborníkem na homeopatii** a podobné jevy; viz autopatii, spagyrii nebo antroposofickou medicínu, resp. hermetické lékařství vůbec; též srov. astromedicínu. Právně nutno doplnit, že lékové právo v souvislosti s homeopatickými přípravky používá buď pojem „lékaře“, anebo pojem „odborníka na homeopatii“.⁴¹ Z toho lze dovodit, že se jedná o **dva právní pojmy**, resp. o **dvě odlišná povolání na trhu**. Rozumný zákonodárce by totiž nepoužíval pro jednu profesi dva výrazy, navíc v témže oboru lékového práva. Podobně tomu ostatně bývá i v některých jiných zemích.

U odborníka na homeopatii, vedle zdravotnického povolání a zdravotních služeb, se jedná o živnostenského podnikatele ve smyslu živnostenského zákona. Podobně jako u přírodního léčitele půjde, veřejnoprávně vzato, o „*poskytování služeb osobního charakteru a pro hygienu*“ anebo o „*poradenskou a konzultační činnost, zpracování odborných studií a posudků*“; viz výše. Statisticky vzato hovoříme o „nelékařském praktikovi“.

Východisko načrtnutého právního pojetí spočívá v lékovém právu, které je **věcně širší**, nežli právo zdravotnické. Lékové právo se používá i při vlastní medikaci nemocných, při domácí léčbě apod. Srov. též. specifické humánní homeopatické přípravky s léčebnou indikací, které jsou určeny ke zmírnění nebo léčbě méně závažných příznaků nebo méně závažných onemocnění a které **nevyžadují dohled nebo zásah lékaře** (§ 28a zák. č. 378/2007 Sb., o léčivech). Na druhé straně se ale v české, světově atypické, lékové praxi vyskytují některé homeopatické přípravky, které jsou vydávány (v praxi „prodávány“) **jen na lékařský předpis** podle lékového práva (§ 39 cit. zák.).⁴² Zde spočívá **veřejnoprávní hranice** mezi odborníkem na homeopatii a lékařem.

Tam, kde není lékově vyžadován dohled nebo zásah lékaře či lékařský předpis, zůstává otevřený prostor nejen pro vlastní léčbu nebo domácí péči, ale i pro službu jiného odborníka, tzn. odborníka na homeopatii ze širší oblasti hermetické medicíny **mimo** konvenčně přírodovědeckou a školní biomedicínu. Tento **právní závěr** odpovídá i dlouhodobě zavedené praxi (přes ojedinělá správní rozhodnutí odlišná). V případech pochyb totiž platí

⁴¹ Viz část A bod 4 písm. m) příl. 4 vyhl. č. 228/2008 Sb., o registraci léčivých přípravků, ve znění pozdějších předpisů.

⁴² Na Slovensku byl tento postup, převzatý z Československa, zrušen v roce 2012.

zásada *in dubio pro libertate*, která se týká i volného trhu a výkonu hospodářského práva podnikat či provozovat jinou hospodářskou činnost. Tato zásada vyvěrá ze samotné lidské **svobody**; tudíž je ústavně chráněna.⁴³

7. Přidružené povolání: prodejce vyhrazených léčivých přípravků

V praxi se stává, že vedle vlastní činnosti přírodního léčitele bývá tímto člověkem vykonávána ještě **další**, povahově spíše přidružená, činnost. Může tomu ale být i naopak, kdy přírodní léčitelství je přidruženo k jiné činnosti včetně jiného podnikání.

Mezi přidružené činnosti patří zejména **prodej doplňků stravy nebo jiných potravin pro zvláštní výživu** podle potravinového práva⁴⁴ nebo **kosmetických přípravků** podle kosmetického práva. Může sem ale spadat též **prodej vyhrazených léčivých přípravků**, které se podle správního rozhodnutí o registraci mohou prodávat **mimo lékárny**; tedy i například v léčitelově nebo jiné provozovně. Mezi vyhrazené léčivé přípravky, tj. „vyhrazené“ k mimolékárenskému prodeji, spadají i mnohé rostlinné léčivé přípravky, včetně tradičních rostlinných léčivých přípravků s léčebnými indikacemi určenými k „*použití bez dohledu lékaře potřebného pro diagnostické účely, předepsání nebo pro monitorování léčby*“ (§ 30 odst. 1 písm. c) zák. č. 378/2007 Sb., o léčivech). Jedná se o záležitost **lékového práva**.

Příkladem slouží tradiční rostlinný léčivý přípravek s názvem *Meduňkový čaj (Melissea herba)*⁴⁵ s meduňkovou natí jako účinnou látkou anebo rovněž tradiční rostlinný léčivý přípravek s názvem *Řepková nať (Agrimoniae herba)*,⁴⁶ kdy sama tato nať je účinnou rostlinnou látkou. Obojí má lékovou formu léčivého čaje. Zároveň nic z toho neobsahuje silně nebo velmi silně účinné látky, protože jinak by se podle lékového práva nemohlo jednat o vyhrazené léčivé přípravky, tj. mimolékárenské; viz § 6 odst. 1 písm. a) *vyhl. č. 228/2008 Sb., o registraci léčivých přípravků*.

Z praxe jsou známy případy, kdy přírodní léčitel požívá, vedle léčitelství, též právního stavu **prodejce vyhrazených léčivých přípravků** podle lékového práva, čímž se stává

⁴³ Podrobně viz autorův příspěvek *Nelékařská homeopatie před soudem*. Zdravotnické právo a bioetika, 12. 2. 2017, <https://zdravotnickepravo.info/nelekarska-homeopatie-pred-soudem/>, ve spojení s *Dalším dějstvím Nelékařské homeopatie před soudem*, ibid., 13. 6. 2017, <https://zdravotnickepravo.info/dalsi-dejstvi-nelekarske-homeopatie-pred-soudem/>, [cit. 27. 10. 2017].

⁴⁴ Vyjma potravin pro lékařské účely.

⁴⁵ Kód Státního ústavu pro kontrolu léčiv: 0059749. Uváděný tradiční rostlinný léčivý přípravek byl registrován ve zjednodušeném postupu pod sp. zn. sukls 100517/2014.

⁴⁶ Kód Státního ústavu pro kontrolu léčiv: 0076589. Registrováno ve zjednodušeném postupu pod sp. zn. sukls130297/2012.

„provozovatelem“ ve smyslu lékového práva. Každá prodávající osoba, tedy i léčitelem zaměstnaný prodavač, proto musí mít veřejnoprávní **osvědčení o odborné způsobilosti prodejce vyhrazených léčivých přípravků** podle lékového práva (§ 23 odst. 4 cit. zák. č. 378/2007 Sb.).⁴⁷ Výjimky pro určitá povolání nechme stranou. Děje se tak **bez ohledu** na to, zda dotyčný člověk prodává pouze rostlinné léčivé přípravky a z nich třeba jen tradiční, anebo jiné. Platí zde také **zásady správné praxe** prodejců vyhrazených léčivých přípravků (§ 6 odst. 6 cit. zák. č. 378/2007 Sb. a vyhl. č. 106/2008 Sb., o správné praxi prodejců vyhrazených léčivých přípravků a o odborném kurzu prodejců vyhrazených léčivých přípravků).

Povolání prodejce vyhrazených léčivých přípravků není obsaženo ani ve veřejnoprávní *Národní soustavě povolání*, ani v *Národní soustavě kvalifikací*. V pohledu práva živnostenského půjde o volnou živnost s předmětem podnikání „*Výroba, obchod a služby neuvedené v přílohách 1 až 3 živnostenského zákona*“; jmenovitě o obor 80. znějící „*Výroba, obchod a služby jinde nezařazené*“.

Pakliže by ale přírodní léčitel též vyráběl léčivé přípravky, například rostlinné v lékové formě léčivých čajů nebo léčivých čajových směsí, včetně tradičních rostlinných léčivých přípravků, anebo by třeba vyráběl léčivé přípravky s látkami živočišného původu, musel by doznat právního postavení **výrobce léčivých přípravků**, které podléhá povolení Státního ústavu pro kontrolu léčiv a je vázáno na určité **odborné předpoklady** podle lékového práva.⁴⁸ Živnosti viz podobně výše.

8. Soukromoprávní postavení přírodních léčitelů

Připomeňme si, že přírodní léčitel – i bez legální definice svého povolání – požívá podle občanského zákoníku přísné soukromoprávní postavení **odborníka** (§ 5 odst. 1), **podnikatele** (§ 420 a násl.) jakož i **poskytovatele péče o zdraví**, popř. i obdobně o dobrou pohodu (§ 2636 a násl.).

Léčitelovo porušení smluvní povinnosti obsažené ve smlouvou založeném závazku zakládá nový závazek, a to **deliktní závazek ze škody porušením smluvní povinnosti i bez zavinění** přírodního léčitele; tzn. právně **objektivně** neboli přísně (§ 2913 odst. 1 o. z.). Osvobozovací důvody na straně škůdce jsou přísné; viz překážku *vis maior* (§ 2913 odst. 2

⁴⁷ Srov. podobně např. prodávání určitých léčivých přípravků na čerpacích stanicích pohonných hmot nebo v prodejnách potravin aj.; tedy **mimo** lékárny.

⁴⁸ Příkladem výroby léčivých přípravků přírodním léčitelem by mohla být malovýroba některých tradičních rostlinných léčivých přípravků v lékové formě léčivých čajů určených k prodeji ve vlastní provozovně, jestliže by se jednalo o léčivé přípravky vyhrazené k mimolékárenskému prodeji.

věta první). V našem případě je ale podstatné, že liberačním důvodem **není překážka** plnění závazku, která vznikla z léčitelových **osobních poměrů** (§ 2913 odst. 2 in fine). Ztrátu nebo oslabení zvláštních osobních schopností léčitelových tak lze brát za překážku vzniklou **pouze** z osobních poměrů léčitele; tudíž nezprošťující léčitelovy povinnosti k náhradě škody spočívající například v zákazníkem vynaložených cestovních výlohách. Nutno přitom uvážit i léčitelovo soukromoprávní postavení **odborníka** podle § 5 odst. 1 o. z., tj. jeho schopnost odborné péče. Srov. k tomu zánik závazku v důsledku následné nemožnosti plnění (§ 2006 a násl. o. z.), kdy objektivní nemožnost plnění prokazuje dlužník, tj. léčitel. Léčitelový výkon přitom bývá v praxi spojen zpravidla s jeho osobním plněním.

Vedle toho může mít přírodní léčitel soukromoprávní postavení **dlužníka** ohledně deliktčního **závazku k odčinění nemajetkové újmy na zdraví** (§ 2958 a násl. o. z.) či **deliktčního závazku škody** (majetkové újmy) **způsobené informací nebo radou** (§ 2950), pokud by k takovým újmám jeho činností došlo.⁴⁹ V těchto případech půjde o **delikty způsobené porušením zákona**, jmenovitě občanského zákoníku, které jsou založeny na **vyvratitelné domněnce nedbalostního zavinění** v kvalifikované skutkové podstatě týkající se **škůdce zvláštních** (nikoli průměrných) **vlastností**. Léčitel by se tak musel **vyvinít** důkazem toho, že **uplatnil své zvláštní vlastnosti** spočívající ve zvláštní znalosti, dovednosti nebo pečlivosti (§ 2912 odst. 2); viz péči řádného odborníka a postavení odborníka vůbec. Jednání bez odborné péče jde k **tíži odborníka** (§ 5 odst. 1 o. z.).

Přírodního léčitele může soukromoprávně stíhat i **povinnost** obsažená v **deliktčním závazku k náhradě nákladů**, založeném zákonem o veřejném zdravotním pojištění (§ 55 odst. 1 zák. č. 48/1997 Sb.); viz „*náhradu nákladů na hrazené zdravotní služby vynaložených v důsledku protiprávního jednání*“ léčitele anebo třeba lékaře, duchovního či kohokoli jiného „*vůči pojištěnci*“. V praxi půjde o spíše nedbalostně zaviněné případy, kdy by přírodní léčitel – navíc v rozporu s etikou svého povolání – kupříkladu odrazoval svého zákazníka od přijímání určité zdravotní služby na trhu podle zdravotnického práva, ačkoli by poskytnutí této služby, resp. zákroku bylo vzhledem ke stavu zdraví zákazníka nutné, resp. nenahraditelné; viz některé případy pokročilých život ohrožujících nemocí, úrazy nebo

⁴⁹ **Právně vadné** je tvrzení biofyzika Mornsteina, že „*Od graduovaných lékařů se lidové léčitelé mimo jiných drobností liší tím, že za výsledky svého působení nenesou prakticky žádnou odpovědnost.*“ Cit. dle Mornstein, V.: A přece se netočí. Podvody, léčitelé, šarlatáni a šejdířský byznys v kostce. Praha: Klika 2012, s 120. O delikttní závazek, resp. odpovědnost léčitele za škodu na zdraví se jednalo i za dříve platného občanského zákoníku z roku 1964, tj. s účinností před 1. lednem 2014; viz též Zeman, J.: Nad právní problematikou léčitelů. Zprav. Sisyfos, 1998, č. 2.

urgentní stavy apod. Úhrada zdravotních služeb z veřejného zdravotního pojištění by v těchto případech mohla představovat **zvýšené náklady** zdravotních pojišťoven. V praxi ale nepůjde jen o odrazování nemocného od přijímání zdravotních služeb jako takové, například z důvodů světonázorových nebo náboženských, ale například i o nastolení jen chvilkového zlepšení zdravotního stavu s promeškáním vhodné doby podle okolností účinného lékařského zákroku; dále o vadné rozpoznání choroby, vadné výživové či jiné doporučení apod. Tedy o léčitelské a podobně lékařské či jiné skutky, které by ve svém důsledku, tj. při zákaznickově zachování se podle nich důvěřujíc v odbornost, přivodily zvýšené anebo vůbec vzniklé finanční náklady zatěžující fondy veřejného zdravotní pojištění, jež by jinak nebyly bývaly zatíženy anebo nikoli tolik; například při podle okolností včasném a nenahraditelném lékařském zákroku bez nutnosti další či zvýšené zdravotní péče. Srov. též **oznamovací povinnost** poskytovatelů zdravotních služeb vůči příslušné zdravotní pojišťovně, pokud by měli „důvodné podezření“, že poškození zdraví pacienta, potažmo pojištěnce, bylo způsobeno **vadným plněním** přírodního léčitele nebo kýmkoli jiným, třeba jiným lékařem v soukromé praxi anebo duchovním, (§ 55 odst. 2 cit. zák. 48/1997 Sb.).

Žádný zákon ale **neukládá**, aby si přírodní léčitelé povinně sjednali **pojistné smlouvy** za účelem pojištění odpovědnosti za eventuální újmy. Sjednat takové pojištění ani nebývá na českém trhu většinou možné. Pojistitelé totiž obvykle nabízejí pojištění profesní odpovědnosti pouze pro případy povinného, tj. zákonem přikázaného, pojištění. U dobrovolného pojištění se tak na trhu obvykle děje jen u některých státem veřejnoprávně regulovaných povolání. S tímto hospodářským problémem na trhu se ale potýkají i některá jiná povolání; např. rozhodci. Nejedná se ale o problém práva, nýbrž pojistného trhu.

9. Právní ochrana zákazníků

Obchodní praktiky přírodních léčitelů jsou právně předurčeny **předpokladem poctivosti** ve smyslu občanského zákoníku (§ 7, též s ohledem na § 6 odst. 1 o. z.). **Objektivní právní zásada poctivosti** čili právní a zároveň morální hodnota patří mezi obecně uznané zásady spravedlnosti a práva neboli **vůdčí právní ideje**. Nikdo nesmí těžit ze svého nepoctivého činu (§ 6 odst. 2 o. z.).

Z hlediska deliktního práva bývá námi sledované chování rovněž vyměřeno **deliktem nekalé obchodní praktiky**, zejména klamavého konání, klamavého opomenutí nebo

agresivní obchodní praktiky podle § 4 a násl. *zákona č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele*, ve znění pozdějších předpisů.

Zákazníci léčitelů bývají podobně jako pacienti **zvláště zranitelní**. Podle **spotřebitelského práva** tak tvoří „jednoznačně vymezenou skupinu spotřebitelů“, kteří jsou určitou obchodní praktikou, službou či výrobkem, například tvrzeně působícím ochranným amuletem, **očekávatelně zvláště zranitelní** z důvodu duševní nebo fyzické slabosti, věku nebo důvěřivosti. Stačí si jen připomenout oslabení díky nemoci, zvláště za stavu dlouhodobé neúčinnosti kupříkladu zdravotních služeb na trhu u chronických nemocí. Mohlo by se jednat o použití obchodní praktiky, která by významně **zhoršila schopnost spotřebitele učinit informované rozhodnutí** o volbě způsobu či druhu péče o své zdraví, tj. o volbě služby, a tím by mohla podstatně **narušit ekonomické chování celé zvláště zranitelné skupiny** spotřebitelů. Rovněž tak by mohlo dojít k **nepatřičnému ovlivňování** využíváním silnější pozice přírodního léčitele vůči spotřebiteli s ohledem na významné **omezení jeho schopnosti učinit informované rozhodnutí**.

Dozorový orgán, tj. Česká obchodní inspekce, je oprávněn požadovat po přírodním léčiteli, aby ve správním řízení **prokázal správnost skutkových tvrzení** v souvislosti s obchodní praktikou, je-li takový požadavek přiměřený. Léčitel by tak musel prokázat například správnost svého obchodní prohlášení o počtu lidí vyléčených z rakoviny nebo jiné choroby určitou jím používanou léčebnou metodou apod. Pokud by k tomu nepředložil důkazy, například záznamy o péči o zdraví podle § 2647 a násl. o. z., anebo by byly nedostatečné, kupříkladu pro nedostatek vypovídací hodnoty, považovala by se léčitelova **skutková tvrzení za nesprávná**, a to *ex lege*; tzn. **deliktní podle spotřebitelského práva** (§ 5c cit. zák. č. 634/1992 Sb.). Podobně to platí i pro lékaře v soukromé praxi, resp. pro všechny poskytovatele zdravotních služeb na trhu. Srov. např. zdravotní kosmetiku aj.

Přírodní léčitele stíhá zákonná **informační povinnost o mimosoudním řešení spotřebitelských sporů** (§ 14 cit. zák. č. 634/1992 Sb.). Věcně příslušným subjektem mimosoudního řešení těchto sporů je Česká obchodní inspekce, pokud by se spor mezi stranami nepodařilo urovnat přímo. Žádný jiný subjekt, který by byl úředně pověřen tímto způsobem řešení sporů, zde není. Základní, rámcová, **soukromoprávní pravidla** mimosoudního řešení spotřebitelských sporů jsou stanovena zákonem o ochraně spotřebitele. Procesní pravidla, rovněž soukromoprávní povahy, jakož i pravidla použitelná jako základ věcného řešení sporu, tzn. nejen právní předpisy, ale i zásady a kodexy chování aj., odvisí od příslušného subjektu mimosoudního řešení sporu; tzn. od České obchodní inspekce.

V praxi ale neexistují žádná zvláštní pravidla pro mimosoudní řešení spotřebitelských sporů týkajících se služeb, popř. výrobků přírodních léčitelů. Setkávat se ovšem v praxi můžeme s pravidly (kodexy) chování přírodních léčitelů, které obsahují **morální závazky**, k jejichž dodržování při svých službách se přírodní léčitelé dobrovolně zavázali, popř. jejichž závaznost pro ně vyplývá z členství v některém profesním spolku; srov. § 1826 odst. 1 písm. e) o. z. a dále srov. spotřebitelské právo. Z větší části se jedná o přinejmenším nepřímo právně významné **etické kodexy** obsahující pravidla profesní etiky neboli deontologický řád.⁵⁰

Dozor nad dodržováním povinností přírodního léčitele jakožto podnikatele podle **spotřebitelského práva**, například povinností informačních, vykonává Česká obchodní inspekce.

Možný konflikt mezi zákazníkem a přírodním léčitelem, který by v praxi nastal, lze také řešit postupem podle zákona o mediaci (zák. č. 202/2012 Sb.) za účelem dosažení **smírného řešení** konfliktu uzavřením **mediační dohody**. Jedná se obecný postup bez žádných zvláštností v našem případě.

Soukromoprávní postavení přírodního léčitele (i s jistými veřejnoprávními přesahy) je tak **zásadně vyhovující**. Srovnatelné je s jinými povoláními a podnikáními na trhu služeb. Platí to i o soukromoprávním postavení druhé strany, tj. zákazníka čili spotřebitele.

Podobně to můžeme říci, o krajním prostředku (*ultima ratio*), totiž o **odpovědnosti trestní**, pod níž lze léčitelem nebo lékařem či duchovním způsobené újmy podřadit bez nutnosti budoucího zavádění zvláštní trestněprávní kvalifikace. Srov. trestné činy proti životu a zdraví včetně nedbalostních činů ve smyslu trestního zákoníku, popř. trestný čin poškození cizích práv neboli tzv. nemajetkový podvod či trestný čin útisku aj.⁵¹

⁵⁰ Viz např. *Etický kodex odborného terapeuta celostní medicíny* v rámci *České asociace terapeutů*, zde <http://terapeut.webgarden.cz/rubriky/eticky-kodex>, [cit. 27. 10. 2017]. Roku 1993 přijala valná hromada *České psychoenergetické společnosti Morální kodex léčitele*; viz Bažant, V.: *Co má umět léčitel?* Regenerace, 2001, č. 9.

⁵¹ Zvláštní trestněprávní kvalifikace léčitelů se roku 2015 – zřejmě pod vlivem mediálního (tj. právně laického) ohlasu konkrétního neštěstí – domáhal ministr zdravotnictví (*Němeček*). Od počátku se jednalo o pokus zákonodárně-politicky zbytečný, protože trestní zákoník je v tomto směru vyhovující. Otázka event. důkazní nouze v konkrétním případě není věcí trestního zákoníku, nýbrž skutkovou. Srov. přitom **závazkovou povinnost záznamů péče o zdraví** podle § 2647 a násl. o. z. (ovšem dispozitivní dle § 1 odst. 2 o. z.). Z praxe jsou známy případy, kdy léčitelé tuto záznamovou povinnost plní a plnili ji i před nabytím účinnosti občanského zákoníku z roku 2012, tzn. i před 1. 1. 2014. Na druhé straně, trpícimu člověku se ale jedná hlavně o zbavení bolesti nebo alespoň o úlevu či o dožití v přiměřené kvalitě života, nežli o „záznamy“.

Ostatně, u některých lékařů se lze v praxi paradoxně setkat až s větší péčí o zdravotnickou dokumentaci (a o vlastní zájem výdělečný), nežli s péčí o zdraví pacienta, zvláště co do snahy o zjištění příčiny chronické choroby či do zohlednění jedinečnosti každého nemocného a jeho osobního „příběhu“, nezřídka rázu psychosomatického.

Legální **povinnost mlčenlivosti** je nutno dovozovat z ustanovení § 2650 o. z., který upravuje poskytnutí údajů o ošetřovaném **bez jeho souhlasu** pouze pro zákonem vymezené účely **vědeckého nebo statistického šetření**, a to v anonymizované podobě.

10. Státní regulace reklamy

V praxi se běžně setkáváme se zadáváním reklam na činnosti přírodních léčitelů. Reklama patří mezi státem **veřejnoprávně** regulované služby podle zákona o regulaci reklamy (zák. č.40/1995 Sb.).⁵² Zakázána je mj. reklama, která by představovala **nekalou obchodní praktiku** podle spotřebitelského práva; viz výše. Rovněž tak nesmí být reklama v rozporu s **dobrymi mravy**, které zde zákon obsahově chápe široce i jako veřejnou morálku. V našem případě bychom mohli zmínit **reklamní zákaz prvků využívajících motivu strachu**, např. o zdraví nebo dokonce o život; viz § 2 odst. 3 cit. zák. Zvláštní veřejnoprávní režim je stanoven pro reklamu na humánní léčivé přípravky, a to i pro reklamu zaměřenou na širokou veřejnost, dále též pro reklamu na potraviny, včetně doplňků stravy. Významné je pravidlo, podobné spotřebitelskému právu, podle kterého může dozorující orgán, posuzující kupříkladu, zda se jedná o reklamu, která je nekalou obchodní praktikou, přiměřeně požadovat po přírodním léčiteli jako zadavateli reklamy **předložení důkazů o správnosti skutkových tvrzení v reklamě** (§ 7b odst. 2 cit. zák.). Pokud by důkazy nebyly poskytnuty ve stanovené lhůtě nebo v nezbytně nutném rozsahu, může orgán dozoru uvážit tak, že **tvrzení v reklamě** bude brát za **nesprávná** (§7b odst. 3 cit. zák.). Dozorujícím orgánem v našich případech bude zejména Státní zemědělská a potravinářská inspekce, popř. Státní ústav pro kontrolu léčiv, resp. krajské živnostenské úřady.

Další záležitosti, pokud jde o provozování rozhlasového a televizního vysílání, včetně **obchodních sdělení**, řeší rozhlasové a televizní právo veřejné.

11. Obchodní závod, štít, zákaznická základna a průmyslové vlastnictví

Přírodní léčitelé – podobně jako jiní podnikatelé – mívají **obchodní závody** neboli „organizované soubory jmění“, které jako podnikatelé vytvořili a které z jejich vůle slouží k

⁵² Původní znění zákona o regulaci reklamy z roku 1995 obsahovalo odlišný účelový výměr reklamy, již se rozuměl „přesvědčovací proces, kterým jsou hledáni uživatelé zboží, služeb nebo jiných výkonů či hodnot prostřednictvím komunikačních médií.“ (§ 1 odst. 1 zák. č. 40/1995 Sb. v původním znění) Definiční postižení reklamy jako „přesvědčovacího procesu“ a „hledání“ se jevilo jako výstižné.

provozování jejich činnosti. Platí zde **vyvratitelná právní domněnka**, že závod tvoří vše, co zpravidla slouží k jeho provozu (§ 502 o. z.); např. nejen hmotné léčitelské pomůcky, ale i různé právně nehmotné metody působení na zdraví (věci v právním smyslu občanského zákoníku).⁵³

S obchodním závodem bývají spojena různá **znamení**, jako je kupříkladu **štíty, návěští** a podobná znamení. Takovéto případy jsou zvláště řešeny v souvislosti se **závazkem nájmu prostoru sloužícího podnikání** podle občanského zákoníku (§ 2305 a násl. o. z.). K umístění znamení – vázaném na přiměřený rozsah – je zapotřebí souhlasu pronajímatele prostoru sloužícího podnikání, např. obchodní či jiné místnosti. Souhlas může být odmítnut jen ze závažného důvodu. Platí zde **právní smyšlenka souhlasu**, jestliže se pronajímatel nevyjádří k písemné žádosti o souhlas do jednoho měsíce. Po skončení nájmu platí odstraňovací povinnost a uvedení věci do původního stavu. Jedná se o běžnou praxi nájemního práva.

Sám štít, návěští nebo jiné podobné znamení má **soukromoprávní povahu nehmotné věci** (jiné nehmotné věci bez hmotné podstaty, nežli práva). K takovýmto věcem ale **nejso** zákonem přiznána absolutní majetková práva. Musíme přitom soukromoprávně rozlišovat mezi „znamením“ jako nehmotným statkem a „hmotným zachycením znamení“ například na zdi (ve zdi nebo zdí), tj. hmotným nosičem nehmotné věci v právním smyslu. Štíty, návěští a jiná znamení jsou soukromoprávně chráněna jen **nepřímo**; tzn. pomocí ochrany před **nekalou soutěží** anebo ochranou **držby** nehmotné věci. Zcela jiným případem by bylo, pakliže by obsahem znamení bylo například výtvarné dílo umělecké či ochranná známka. V takových případech by se uplatnilo též právo autorské nebo známkové.

Významnou hospodářskou roli obvykle sehrává **zákaznická základna**, zejména u dobře zavedených nebo obecně známých přírodních léčitelů. Pověst léčitele podstatnou měrou přitahuje zákazníky. Zákaznickou základnu neboli klientelu tvořívá okruh zákazníků. Sama zákaznická základna má soukromoprávní povahu **nehmotné věci**, k níž nejsou zákonem přiznána absolutní majetková práva; viz podobně výše u znamení. Zároveň zákaznická základna představuje **nehmotnou majetkovou výhodu** spojenou s **prostorami sloužícími k podnikání**; viz umístění provozovny. Proto je také zákaznická základna řešena v rámci **závazku nájmu prostoru sloužícího podnikání** (§ 2315 o. z.). Pro případ výpovědi nájmu pronajímatelem má nájemce, kromě kvalifikované výpovědi pro hrubé porušení nájemcovy povinnosti, **zákonné právo na náhradu za výhodu** získanou pronajímatelem nebo novým

⁵³ Blíže viz autorovu stať *Postupy přírodních léčitelů ve světle práva*. Časopis zdravotnického práva a bioetiky, 6, 2016, č. 2, s. 55 – 86.

nájemce pro sebe, a to **převzetím zákaznické základy** vybudované vypovězeným nájemcem (převzetí cizí základy). Srov. např. u léčitelsky doplňkového prodeje léčiv v prodejně mimo lékárny s vybudovaným okruhem zákazníků.

Průmyslové vlastnictví přírodních léčitelů bývá obsahově podobné jako u jiných podnikatelů. Tvořeno tak bývá právy či průmyslověprávními výsadami určenými pro obchodní styk. Vedle **obchodních jmen** podle občanského zákoníku se jedná zejména o **ochranné známky**. Setkat se v praxi můžeme i s ochranou **technických řešení** vyjádřených zejména přístroji, popř. též s ochranou vnějších vzhledů výrobků či jejich obalů pomocí průmyslových vzorů.

Léčitelské postupy, resp. metody mívají soukromoprávní povahu **know-how**. V důsledku toho bývají předmětem chráněné **držby** podle občanského zákoníku. Know-how tvořivá **nehmotné majetkové výhody spojené s obchodním závodem**. Samé know-how **není** předmětem žádných zákonem přiznaných absolutních majetkových práv. Ochrana pomocí soukromého práva je proto jen **nepřímá**, a to cestou ochrany před nekalou soutěží anebo ochrany držby nehmotné věci podle občanského zákoníku.

V praxi se obvykle nesetkáváme s utajováním léčitelsky významných skutečností pomocí obchodního tajemství. Vyloučeno to však není.

Pokud by se v praxi objevil dojem, že léčitelé přímo či nepřímo usilují o své právní uznání právě prostřednictvím práv průmyslového vlastnictví či oklikou cesty právní ochrany před nekalou soutěží, nejednalo by se o právní, leč o politický, názor, a to pro hrubou právní chybu, resp. by byl takovýto právní názor vadný. Přírodní léčitelé totiž **nemusí** o nic právně usilovat, protože jejich činnost je **apriorně ústavně dovolená**, neboť **není zakázaná**. V praxi, a to i hospodářské, se proto tito lidé chovají jako kdokoli jiný. Znamená to i tu skutečnost, že pro sebe používají průmyslověprávní výsady pro účely obchodního styku, mohou se bránit před nekalou soutěží, a to i ze strany některých lékařů, a podobně, což platí i *vice versa*.

12. Veřejná morálka přírodně léčitelského povolání

Povolání mívají své morálně povinnosti neboli deontologické řády. Do veřejné morálky přírodně léčitelského povolání patří, krom jiného, **morální příkaz neodrazovat** zákazníka od přijímání zdravotní péče v podobě konvenčně přírodovědné západní medicíny, resp. postupu

podle „pravidel vědy“. Navíc jsou životní situace, kdy zdravotní péče podle zdravotnického práva je zcela nezbytná a zásadně nenahraditelná; typicky úrazová chirurgie. Odrazováním ale není pouhé zpravení o povaze lékařského zásahu a jeho možných následcích.

Proti morálce léčitelského povolání by také bylo například **zlehčování** lékaře či lékárníka nebo klinického psychologa, terapeuta či specialisty tradiční čínské medicíny apod., tzn. konkurenty na trhu, čímž by bylo možné naplnit i skutkovou podstatu **zakázané nekalé soutěže** (§ 2984 o. z.). Pravidla nebo zásady veřejné morálky léčitelského povolání mívají, stejně jako jinde, psanou či nepsanou podobu **etických kodexů** vyjadřujících některé oborové či profesně spolkové **standardy**.⁵⁴ Morální příkaz neodrazování a zákonný zákaz zlehčování ovšem platí i obráceně, tedy i pro lékaře a jiná zdravotnická povolání.

Mezi pravidla veřejné morálky léčitelského povolání patří i morální příkaz jednat s profesní ctí neboli **čestně**. Nemůže-li léčitel vyvinout snahu pomoci svému zákazníkovi, například toho není osobně schopen, je čestné a zároveň poctivé o tom včas zpravit zákazníka, aniž by došlo k vyvolání nepřiměřených či jakýchkoli očekávání na jeho straně anebo dokonce uvedení v omyl o uzdravení, resp. k promeškání odlišně prováděné péče o zdraví podle zdravotnického práva.

Pro každé povolání, přírodně léčitelské nevyjímaje, platí obecný morální a někdy i právní příkaz rozhodovat či postupovat podle **nejlepšího vědomí a svědomí** v zájmu zákazníka, resp. v jeho prospěch; tzn. i při vědomí **důvěry** kladené duševně nebo tělesně oslabeným zákazníkem v osobní schopnosti a znalosti léčitelské včetně schopnosti odborného výkonu.⁵⁵

13. Závěr

Přírodní léčitelství patří u nás nepřetržitě od roku 1991 mezi **volné ohlašovací živnosti**, které nejsou vázány na žádné zvláštní veřejnoprávní předpoklady. Ovládáno je nejen právem, ale i profesními kodexy chování.

V *Národní soustavě povolání*, která je určena pro veřejnoprávní účely zaměstnanosti, jsou zařazena některá povolání, která se mohou s přírodním léčitelstvím prolínat nebo mu jsou

⁵⁴ Sepsány byly i soukromě v podobě rad veřejnosti před špatnou léčitelskou praxí; mj. „vyhýbejte se fanatikům!“ aj.; viz *Zentrich, J. A.*: Třetí cesta ke zdraví. Ekologie duše. 2., rozš. vyd. Olomouc: Fontána 1997, s. 203 – 209. Autor byl bylinář a odborný spisovatel.

⁵⁵ Kupříkladu u bylinářství je odborný výkon zcela zřejmý a věcně naprosto nezbytný.

blízká. Jedná se o povolání **aromaterapeuta** a **výživového poradce**. V obou případech se také jedná o **volné ohlašovací živnosti**. Do jisté míry, pokud jde o zvláštní osobní schopnosti, má k léčitelství blízko povolání **proutkaře**, které je také zařazeno v uvedené veřejnoprávní soustavě. Samo přírodní léčitelství tam ale zařazeno není, což ale **neznamena** žádný zákaz ani omezení činnosti. Ani *Národní soustava kvalifikací* **neobsahuje** profesní a hodnotící standardy dalšího, tj. mimoškolského, vzdělávání, pokud by se jednalo o námi sledované povolání přírodně léčitelské. *Národní soustava kvalifikací* ovšem obsahuje blízkou oblast, již je **detekce anomálií zemské kůry**. Do budoucna lze uvážit otázku **odborné zkoušky**, pokud by se jednalo o některé obory jako bylinářství, popř. i změnu živnostenského zákona v tomto smyslu.

Obsahovou náplň přírodně léčitelské živnosti lze dostatečně právně doktrinárně, popř. judikatorně vymezit. Nejedná se o zdravotní službu na trhu. Zásadní právní rozdíl spočívá nejen ve zcela **odlišných věcných oborech**, ale zejména ve **způsobu působení na zdraví**, s čímž souvisí i **odlišné vzdělání**. Rozdíl má zejména **závazkově právní povahu**, a to s ohledem na odlišně pojímanou péči řádného odborníka ve smyslu soukromého práva.

Soukromoprávní postavení přírodních léčitelů je zásadně vyhovující. Podřazeno je pod obecná ustanovení občanského zákoníku, jakož i pod **smluvní závazek péče o zdraví** a pod **závazky z deliktů**.

Rovněž tak právní ochrana zákazníků je zásadně vyhovující. Podobně to platí i o trestněprávní odpovědnosti přírodních léčitelů, která se týká zásadně vyhovujících obecných ustanovení. Státní regulace reklamy je rovněž odpovídající.

Důkazní bezpečí zákaznické veřejnosti bylo roku 2012 posíleno závazkovou povinností vést patřičné **záznamy o péči o zdraví** podle občanského zákoníku.

Dobré praxi i celkové pověsti léčitelského stavu by mohlo prospět soukromoprávně kontrolní **dobrovolné ověřování výsledků** plnění přírodních léčitelů na základě kontrolní činnosti podle občanského zákoníku.

Právnímu bezpečí na trhu by do budoucna prospělo výslovné legální vyjasnění postavení odborníků na homeopatii, včetně autopatie.

Po stránce veřejnoprávně kontrolní by mělo dojít k aktivizaci činnosti České obchodní inspekce v daném směru.

Žádoucí je oddělení „zrna od plev“.